

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp

Fakultet for landskap og samfunn

Kulturminner i byutvikling – En diskursanalytisk tilnærming til verdsetting av kulturminner i kompakt byutvikling

Cultural heritage and urban development
– A discourse analytical approach to the valuation
of cultural heritage in the compact city

Henriette Crook

By- og regionplanlegging

BIBLIOTEKSIDEN

Tittel: Kulturminner i byutvikling – en diskursanalytisk tilnærming til verdsetting av kulturminner i kompakt byutvikling

Title: Cultural heritage and urban development – a discourse analytical approach to the valuation of heritage in the compact city

Forfatter: Henriette Crook

Veileder: Inger –Lise Saglie

Biveileder: Arne Holm

Antall sider: 91

Kilder: Se litteraturliste side 75. Dersom kilder ikke er oppgitt ved figurer, er disse forfatterens egne.

Nøkkelord: Kulturminner, kompakt byutvikling, fortetting, diskursanalyse, AHD, Oslo.

Keywords: Cultural heritage, compact city, densification, discourse analysis, authorized heritage discourse (AHD), Oslo.

FORORD

Det er med glede og sorg jeg erkjenner at mine 5,5 år som student er over. Det har vært en uforglemmelig reise, jeg ikke ville vært foruten. Det er mange som fortjener en takk.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til mine veiledere Inger-Lise og Arne for gode faglige diskusjoner, støtte, råd og selskapsprat underveis i arbeid med masteroppgaven. Takk for tiden deres og at dere fant temaet like interessant som meg. Det har vært utrolig lærerikt og interessant å fordype meg tema, som til tider også har vært krevende. Videre vil jeg rette en stor takk til informantene for verdifull tid og gode innspill.

Jeg vil også rette en takk til tålmodige venner og familie. Til min gode venninne Ida som bidratt til lange, gode diskusjoner om kulturminner og diskursanalyse med kaffekoppen rundt frokostbordet, og ikke minst verdifull korrekturlesing.

Jeg vil også takke NIBR for studentplass. Det har vært motiverende og inspirerende å sitte blant dyktige forskere som har kommet med tips og støtte underveis. Takk til alle medstudenter på både NMBU og UIB som har gjort studietiden til litt av et eventyr.

Takk til mamma, Fredrik og ikke minst Marie Helene og nevøer for motiverende meldinger og bilder som traff på dager jeg trengte det som mest. Takk til de som har gitt meg noe å glede meg til på enden av løpet, og for at dere alle er i mitt liv og beriker det som dere gjør.

Nå gleder jeg meg til fortsettelsen og nye eventyr!

Henriette Crook

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Ås, 31. Januar 2020

SAMMENDRAG

I møtet med kompakt byutvikling og en akselererende fortetting rundt og i de største byene, fører dette til et stort press på arealer og områder hvor kulturminner befinner seg. I plan- og byggesaker kan vern av kulturminner innebære store interessemotsetninger og føre til konfliktfulle og tidkrevende plansaker, særlig der hvor presset på fortetting er størst.

Oppgavens hovedproblemstilling dreier seg om hvordan kulturminner verdsettes av ulike sentrale aktører i byutvikling, og hva denne verdien betyr i relasjon til diskursen om kompakt byutvikling. Avhandlingen adresserer utfordringen kulturminneverdier står ovenfor i møtet med kompakt byutvikling. Spesielt har oppgaven som mål å analysere to pågående planprosesser i Oslo kommune angående utvikling av *Fiskars Redskapsfabrikk* i Nydalen og *Gunerustårnet* i indre by. Begge prosjektene dreier seg om utvikling av bygninger som befinner seg sentralt ved kollektivknutepunkt, hvor målet om fortetting er styrende, og hvor det har oppstått kontroverser knyttet til kulturminneverdi og grad av bevaring.

Gjennom en diskursanalytisk tilnærming og begreper knyttet til Laura-Jane Smiths ”autorative kulturarvdiskurs” (Authorized Heritage Discourse), samt en gjennomgang av forståelsen av kulturminneverdi som et konstruert fenomen, viser oppgaven hvordan kulturminner tilskrives verdi i ulike case. I tillegg til semistrukturert intervju med aktører direkte involvert i de aktuelle plansakene, er funnene også basert på plandokumenter og uttalelser som en del av et kvalitativt casestudie.

Resultatene viser at ved begge utbyggingsprosjektene ser alle aktørene en kulturminneverdi, men at de har ulike forståelser av hva denne verdien innebærer. Dette får betydning for hvordan aktørene posisjonerer seg i forhold til grad av bevaring.

Oppgaven konkluderer med at kulturminner tilskrives ulik verdi av ulike sentrale aktører i byutvikling, og at autorative føringer fra kulturminnevernet er viktig for verdidefineringen av kulturminner i diskursen om kompakt byutvikling. Samtidig avdekker oppgaven at i vurderingen av hva som er bevaringsverdig, påvirkes den autorative diskursen av opponerende diskurser. Oppgaven avdekker også dynamikken og kompleksiteten i byutvikling, og om hvordan kulturminnevern handler om prioritering av kulturminneverdier, og hva som tillegges verdi er relativt.

ABSTRACT

Facing an accelerating densification around and in the largest cities, this leads to a great deal of pressure on areas where cultural heritage is located. In planning- and development areas, the protection of cultural heritage can encounter major conflicts of interest and lead to time-consuming planning processes, especially in areas where pressure on densification high.

This thesis concerns how cultural heritage is valued by key stakeholders in urban development, and the value of heritage in the discourse of the compact city. It also addresses the challenge of the cultural heritage in the context of compact urban development. In particular, this thesis aims to analyse two ongoing projects in the City of Oslo regarding the development of “*Fiskars Redskapsfabrikk*” in Nydalen and “*Guneriustårnet*” in Indre by. Both are buildings located close to the central transport hubs, where densification is a prominent goal and has caused controversies regarding both the value of cultural heritage and the degree of preservation.

Using a discourse-analytic approach, and concepts from Laura-Jane Smith's “*Authorized Heritage Discourse*” (AHD), as well as an understanding of cultural heritage as a constructed phenomenon, the thesis shows how cultural heritage is ascribed value in the two cases. In addition to semi-structured interviews with stakeholders directly involved in the relevant planning cases, the findings are also based on planning documents and statements, as part of a qualitative case study.

The results of the study show that in both projects, stakeholders recognize the presence of heritage value. However, they have different understandings of what this value entails, which further impacts how they position themselves in relation to the degree of preservation.

The thesis concludes that cultural heritage is ascribed different value from the different stakeholders, and that the *Authorized Heritage Discourse* (AHD) plays an important role in the discourse regarding cultural heritage and compact urban development. The thesis also reveals that the Authorized Discourse is influenced by competing discourses. The thesis also reveals the dynamics and complexity of urban development, and how the preservation of cultural heritage includes prioritizing values, and the fact that value is a relative term.

INNHALDSFORTEGNELSE

Kapittel 1 - Innledning	8
1.1 Introduksjon	8
1.2 Problemstilling og underspørsmål	11
1.3 Begrepsavklaring	12
1.4 Tidligere forskning	13
1.5 Oppgavens oppbygning	14
Kapittel 2 - Teoretisk rammeverk	15
2.1 Et diskursanalytisk perspektiv	15
2.2 Diskursanalyse og kulturminner	17
2.2.1 Kulturminner som diskursiv konstruksjon	17
2.2.2 Storylines	18
2.3 Kulturminnebegrepet	22
2.3.1 Kulturminner – et relativt begrep	22
2.3.2 Kulturminneverdi og bærekraftig utvikling	23
2.3.3 Kulturminneverdi	24
Kapittel 3 - Metode og forskningsdesign	25
3.1 Forskningsdesign: kvalitativ casestudie	25
3.1.1 Casestudie	25
3.2 Datainnsamling	27
3.2.1 Intervju	27
3.2.2 Litteraturstudie	29
3.2.3 Dokumentanalyse	29
3.2.4 Oversikt over datagrunnlag: case, informanter og dokumenter	29
3.2.5 Bearbeidelse og analyse av data	30
3.3 Forskningens kvalitet	30
3.4 Forskningsetikk	33
3.5 Metodiske avgrensninger	34

Kapittel 4 - Empiri	35
4.1 Valg av case og verdigrunnlag	35
4.2 Gunerustårnet i indre by	36
4.3 Fiskars Redskapsfabrikk i Nydalen	45
4.4 Oppsummering	54
Kapittel 5 - Diskusjon og analyse	55
5.1 Verdsetting av kulturminner i kompakt byutvikling	55
5.2 Kulturminner og kollektivknutepunkt	56
5.3 Autorative og opponerende diskurser	61
5.3.1 Vern og verdi innenfor den autorative diskursen	62
5.3.2 Opponerende diskurser påvirker kulturminneverdien	66
5.3.3 Aktørenes roller	70
Kapittel 6 - Konklusjon	73
6.1 Oppsummering og konklusjon	73
6.2 Forslag til videre forskning	76
Kapittel 7 - Litteraturliste	77
FIGURLISTE	80
TABELLISTE	82
VEDLEGG	83
Vedlegg 1- Oversikt over datagrunnlag: case, informanter og dokumenter	83
Vedlegg 2- Intervjuguide offentlig aktør	87
Vedlegg 3 – Intervjuguide privat aktør	89

Kapittel 1 - Innledning

1.1 Introduksjon

I kulturminnemeldingen *Fremtid med fotfeste* heter det at ”I møtet med akselererende fortetting rundt og i de største byene vil situasjonen bli kritisk for mange kulturminner og kulturmiljøer” (Meld. St. 35 (2012-2013): 8). Kompakt byutvikling har siden begynnelsen av 1990-tallet vært en nasjonal føring og en politisk vilje som legger rammer for byutvikling i dag (Hanssen et al., 2015a). Regjeringen forventer at kommunene legger til rette for høy arealutnyttelse i byområder gjennom fortetting og transformasjon innenfor den eksisterende byggesonen (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2019).

Utfordringen knytter seg til at fremtidens by allerede er bygget, og den eksisterende bebyggelsen består av spor og minner fra ulike utviklingsepoker som mange vil mene er viktig å ta vare på. Et viktig argument for dette ståstedet er at kulturminner har en sentral rolle i bybildet ved at de knytter sammen landskap og historie som gjør det mulig å oppleve historien som noe konkret og materielt (Christensen, 2011: 19). I møtet med drivkrefter som blant annet føringer for en høyere arealutnyttelse i sentrale områder, legger dette videre press på kulturminner som befinner seg i slike områder. Det oppstår da muligheter for utvikling i bygg som ikke lenger brukes til sitt opprinnelige formål, og som har en ineffektiv utnyttelse i forhold til områdets potensielle utnyttelsesgrad. Er bygningen viktig å bevare for ettertiden helt eller delvis, oppstår problemstillinger knyttet til hvorvidt eller hvordan dette skal videreføres eller endres i utviklingsprosessen.

Historier fra fortiden blir stadig brukt som en ressurs for fremtidig utvikling, for å promotere bærekraft og forsterke stedsidentitet (Riesto og Tietjen, 2018). I en rapport fra NIKU (Omland et al., 2007) fremkommer det at i møtet mellom byutvikling og bevaring er utfordringen knyttet til hvilken rolle kulturarven¹ skal ha som byutviklingselement. Arkitekt og nylig utnevnt riksantikvar Hanne Geiran skriver i en kronikk i Morgenbladet at ”...fremtidens kulturminnevern vil måtte spille en viktig rolle i utbyggingsprosjekter og byutvikling. Vi som jobber med gamle bygninger og anlegg ser at gjenbruk og transformasjon av hus kan være et viktig bidrag til å få ned klimagassutslippene – et bidrag som til nå har vært undervurdert.” (Geiran, 2019). Riksantikvaren

¹ Kulturarv brukes i denne sammenheng som en betegnelse for flere kulturminner.

inviterer videre til samarbeid om klimavennlig byutvikling som også inkluderer kulturhistorie og arkitekturtradisjoner. Dette betyr at vi i økende grad vil stå ovenfor utfordringer knyttet til verdien av kulturminner i byutviklingsprosesser.

Verdien av kulturminner er relativt og tids- og kulturavhengig, og vurderingen av hva som er verneverdig og hva som er et kulturminne vil skifte over tid (Christensen, 2011: 19). Laurajane Smith (2006) argumenterer for at kulturminner er en kulturell praksis som er involvert i konstruksjonene av en rekke verdier og forståelser. Utfordringen blir da at vi har ulike forståelser av kulturminneverdi, og det er stadig en kamp om verdsettingen av kulturminner når et område skal utvikles. Enkelte bygninger er formelt sett regulert til vern, mens andre er ikke det. Når det skal gjøres endringer i den eksisterende bygningsmassen, må begrepet forhandles på nytt. I plan- og byggesaker kan vern av kulturminner innebære store interessemotsetninger og føre til konfliktfylte, tidkrevende plansaker.

Med bakgrunn i Smith vil jeg i denne oppgaven bruke en diskursanalytisk tilnærming for å undersøke hvordan ulike aktører tilskriver kulturminner ulik verdi, samt hva som legger føringer for denne verdivurderingen. I følge Skrede og Berg (2019) har det på tross av byers raske vekst og fortetting vært få vurderinger av kulturarvens rolle i akademisk litteratur som tar for seg planleggingen for en kompakt by. Skrede og Berg (2019) viser til at kulturell bærekraft ikke har oppnådd en sterk posisjon i debatten om bærekraft på egne premisser, og omtales ofte heller som et bidrag til andre miljømessige, økonomiske eller sosiale mål.

Jeg ønsker derfor med denne oppgaven å bidra til å skape en bredere og dypere forståelse av hvordan kulturminner tillegges verdi, hvordan diskurser bygger og konstruerer en forståelse av verdien av kulturminner i byutvikling og hvordan nærhet til knutepunkt i by påvirker selve verdsettingen av kulturminner. Med dette ønsker jeg å forstå hvorfor interessekonflikter oppstår og bidra til en tydeligere kobling mellom kulturminner og bærekraftig byutvikling. En utvikling som tar med seg historien som en kvalitet i den kompakte byen.

Tematikken blir særlig gjeldende i sentrale områder hvor det er historisk bebyggelse og press på fortetting (Børrud et al., 2018: 393). Oslo regnes som den byen som er mest konsekvent på sin fortetningspolitikk. I perioden 2009-2010 foregikk så mye som 99% av all utbygging innenfor eksisterende tettstedgrense (Hanssen et al., 2015b). I nylig byrådserklæring fra det nyvalgte byrådet i Oslo uttaler de at ”Byen skal vokse innenfra-og-ut og langs banenettet, i tråd med

prinsipper for arealeffektiv og klimavennlig byutvikling.” (Oslo Kommune, 2019). Det nevnes også at det skal legges til rette for oppføring av flere tusen nye boliger i Oslo hvert år.

Oppgaven tar for seg to utbyggingsprosjekter i Oslo som er lokalisert sentralt ved kollektivknutepunkt, hvor kulturminneverdier har vært særlig diskutert. Disse er Guneriustårnet fra 1971 i Storgata tett ved Oslo Sentralstasjon, og Fiskars Redskapsfabrikk fra 1876 ved Nydalen T-banestasjon. I begge prosjektene er det et ønske om å utvikle og fornye allerede eksisterende bygningsmasse både fra eier og kommunens side. Begge prosjektene befinner seg innenfor sentrale knutepunktsområder hvor den eksisterende bebyggelsen regnes som ”ineffektiv” i forhold til områdets potensiale. En viktig forskjell som legger føringer for utviklingen av de to prosjektene er at Fiskars Redskapsfabrikk har en bevaringsregulering etter Plan-og bygningsloven fra 2000, mens det for Guneriustårnet ikke foreligger et formelt vern. Her ble som vi skal se bevaringsinteressen reist under reguleringsprosessen.

1.2 Problemstilling og underspørsmål

I forbindelse med kulturminner i byutvikling dukker det opp en rekke interessante problemstillinger og spørsmål. I denne oppgaven vil jeg fokusere på ulike diskurser knyttet til **verdien** av kulturminner. Dette leder meg videre inn på oppgavens hovedproblemstilling som er følgende:

Hvordan tillegges kulturminner verdi av ulike sentrale aktører i byutvikling, og hva betyr denne verdien i diskursen om kompakt byutvikling?

For å besvare hovedproblemstillingen anser jeg det som hensiktsmessig å utarbeide to underspørsmål. Disse skal hver for seg belyse verdsettingen av kulturminner i de to ulike casene.

I kompakt byutvikling legges det opp til høyest fortetting ved knutepunkt, og det er særlig her de to interessene møtes og konflikter oppstår. For å finne svar på hvilken måte kulturminneverdi påvirkes av kompakt byutvikling, er det første underspørsmålet følgende:

1. *På hvilken måte legger plassering av kollektivknutepunkt føringer på verdsettingen av kulturminner?*

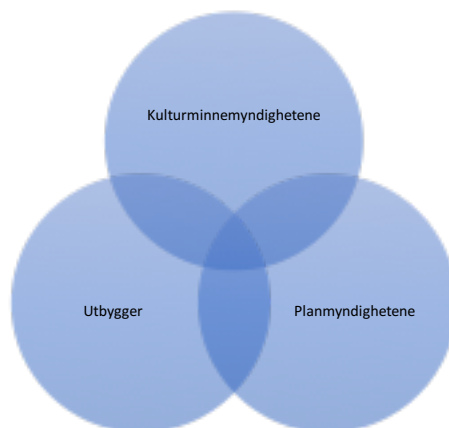
Kulturminner er ifølge Laurajane Smith (2006: 11-13) et konstruert begrep, og tillegges en form for verdi gjennom en "autorativ" vernerdiskurs, som påvirkes og utfordres av det Smith kaller "opponerende diskurser". I oppgavens kontekst representeres den autorative diskursen av kulturminnemyndighetene. For å undersøke i hvilken grad denne diskursen er fremtredende i verdsetting av kulturminner er oppgavens andre underspørsmål følgende:

2. *Hvordan defineres kulturminneverdi gjennom autorativ og opponerende diskurser?*

1.3 Begrepsavklaring

- Begrepet *kulturminner* er som nevnt innledningsvis et vidt begrep. I følge Klima- og miljødepartementet (2018) er et kulturminne ”...spora etter menneska som har levd før oss, deira liv og virke” og skiller det fra begrepet kulturarv som ofte brukes om både materielle og immaterielle kulturminner. Kulturarv forstår jeg derav som et overordnet begrep hvor det inngår flere kulturminner i tillegg til kulturmiljøer. Når det kommer til kulturminner som en viktig ressurs i by-og tettstedsutvikling, er dette særlig i tilknytning til bygningsmiljøer, både enkeltstående bygninger og hele miljøer som gateløp, kvartaler, gårdstun, rekker av sjøboder og lignende (Holm, 2016, s.9). Oppgaven vil imidlertid avgrenses til å omfatte kulturminner i hovedsak som *enkelstående bygninger*. En nærmere spesifisering av kulturminnebegrepet kommer jeg tilbake til i kapittel 2.
- *Verdi* er et sentralt begrep i denne oppgaven og definisjonen på verdi er derfor et nyttig utgangspunkt når vi skal analysere hvordan kulturminner tillegges verdi. Innenfor Norsk kulturminnepolitikk har kulturminners rolle og ressurspotensial blitt definert med utgangspunkt i kulturminnemeldingen *Leve med kulturminner*, og Riksantikvarens verdiskapningsarbeid fra 2006 (referert til i: Holm, 2016: 11). Det har de siste tiårene vært et fokus på hvordan kulturarv kan bidra til samfunnsutviklingen ved å skape nye verdier (Meld. St. 16 (2004-2005), 2004-2005). Holm (2016) definerer i rapport *Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen*, fire ulike kategorier for verdiskapning som er nyttige når man diskuterer kulturarv som ressurs i samfunnsplanleggingen. I denne sammenheng kan disse kategoriene brukes for kulturminner. De fire kategoriene for hvordan kulturminner kan bidra for verdiskapning i samfunnsutviklingen er gjennom *økonomisk, miljømessig, sosial og kulturell verdiskapning*. Begrepet utdypes videre i kapittel 2, avsnitt 2.3.3.

- *Sentrale aktører* i denne oppgavens undersøkelser er avgrenset til å omfatte samordningspraksis hos sentrale aktører i Oslo knyttet til de to utvalgte caseområdene. Aktørene jeg trekker inn representerer *planmyndighetene*, *kulturmyndighetene* og *utbygger* i en slik praksis som illustrert i *Figur 1*.

Figur 1 Sentrale aktører.

1.4 Tidligere forskning

Oppgaven omhandler kulturminner i byutvikling og beveger seg dermed utover arealplanlegging og inn på kulturminnefeltet. Innenfor forskning på kulturminner har det tidligere hovedsakelig omhandlet selve kulturminnene og deres historie (Christensen, 2011). Det er først de siste tjuetretti årene at forskere har begynt å reflektere over bakgrunnen for kulturminnevernet og fortidsminneinteressen mer generelt (ibid.). Skrede (2019: 1-3) viser til at man innenfor kulturminnefeltet er interessert i å forske på de kulturelle prosessene hvor noe blir tildelt en form for verdi og blir til kulturminner. Dette blir sett på som en diskursiv prosess som involverer ideologier og makt, og ulike former for diskursanalyser har blitt gjennomført og fått et fotfeste i kulturarvstudier (ibid.). For å undersøke kulturminner i byutvikling benytter jeg meg derfor av en diskursanalytisk tilnærming, som jeg ser hensiktsmessig for å svare på oppgavens problemstilling. Grunnen til dette er at jeg på denne måten kan undersøke hvordan kulturminner blir tildelt en form for verdi gjennom planprosessen. Diskursbegrepet vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 2.

1.5 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 presenterer oppgavens *tema*, før oppgavens problemstilling med underspørsmål bli gjennomgått. Deretter blir det gitt en begrepsavklaring av relevante begreper og vist til tidligere forskning innenfor kulturminnestudier.

Kapittel 2 presenterer det *teoretiske rammeverket* for oppgaven. Kapitlet skal gi leseren en innføring i hva diskurs er, hva det innebærer og hvordan jeg bruker det i oppgaven. Kapitlet viser videre hvordan Smith bruker diskursanalyse i sammenheng med kulturminner, og videre om kulturminnebegrepet. Kapitlet vil også vise til ulike måter kulturminners verdi har blitt definert innenfor litteraturen. Det teoretiske rammeverket brukes videre i analysen for analyse av det innsamlede datamaterialet.

Kapittel 3 presenterer oppgavens *metode og forskningsdesign*. For å besvare problemstilling og forskningsspørsmål, har jeg gjennomført en casestudie basert på en kvalitativ diskursanalytisk tilnærming. Kapitlet begrunner valg av metode for innsamling av data, hvordan dataene er behandlet og bearbeidet, og til slutt styrker og svakheter ved studien.

Kapittel 4 presenterer innsamlet data og empiri. Her demonstreres problemstillingene i praksis med utgangspunkt i casene Guneriustårnet og Fiskars Redskapsfabrikk. Her blir planprosessen rundt de to utbyggingsprosjektene presentert, med tilhørende argumentasjonen fra aktørene. Fokuset er på de ulike sidene av saken og hvilke valg som er blitt tatt underveis i planprosessen. Empirien består av en sammenstilling av både data fra intervju og dokumentanalyse.

Kapittel 5 analyserer og diskuterer funn i lys av det teoretiske rammeverket gjennom de to underspørsmålene. Først diskuteres det første underspørsmålet som omhandler på hvilken måte plassering av kollektivknutepunkt legger føringer på verdsettingen av kulturminner. Deretter drøftes spørsmålet om hvordan kulturminneverdi defineres gjennom autorativ og opponerende diskurser.

Kapittel 6 oppsummer oppgavens funn etterfulgt av en konklusjon av oppgavens hovedproblemstilling på bakgrunn av analyse og diskusjon i kapittel 5. Avslutningsvis kommer det også forslag til videre forskning.

Kapittel 2 - Teoretisk rammeverk

I denne delen av oppgaven presenteres det teoretiske rammeverket som oppgaven bygges på. Rammeverket tar utgangspunkt i en diskursanalytisk tilnærming. Slik jeg har argumentert for innledningsvis kan vi bruke diskursteori for å forstå kulturminneverdi i byutvikling. Jeg støtter meg her på Smith (2006) og hennes syn på hvordan kulturminner er noe som blir til gjennom en kulturell praksis, hvor denne verdien konstrueres gjennom ulike diskurser. Grunnen til at jeg bruker denne metoden er at den kan bidra til å forklare hvordan verdsetting av kulturminner skapes og forhandles i møtet med kompakt byutvikling. Kulturminneverdi er et relativt begrep og en diskursiv tilnærming vil derfor kunne se på dannelsen, forståelsen og reproduksjonen av dets verdi.

Kapittelet vil først gå nærmere inn på diskursanalyse generelt for å få en oversikt over hva diskurs er og innebærer. Videre vil kapittelet belyse hvordan Smith bruker diskursanalyse i sammenheng med kulturminner, og videre om kulturminnebegrepet. Kapittelet vil også vise til ulike måter kulturminners verdi har blitt definert innenfor litteraturen og som gir utgangspunkt for verddivurderingen. Det teoretiske rammeverket skal videre brukes i analysen for tolkning av det innsamlede datamaterialet.

2.1 Et diskursanalytisk perspektiv

Jørgensen & Phillips (2002: 2) definerer diskurs som “en spesifikk måte å snakke om og en forståelse av verden, eller et aspekt av verden”. Øivind Bratberg (2017) skriver i *Tekstanalyse for samfunnsvitere* om diskursanalyse og hvorfor det er aktuelt som en metode for analyse. Diskursanalysen retter søkelyset mot hvordan kollektive forestillinger skapes, speiles og opprettholdes gjennom språk. Diskurs er samtidig et analytisk begrep som er avhengig av forskernes tolkningsarbeid.

Ved hjelp av språket skaper vi representasjoner av virkeligheten som aldri bare er speilinger av en allerede eksisterende virkelighet- representasjonene er med på å skape den (Bratberg, 2017: 32).

Ved å identifisere og kartlegge de ulike virkelighetsoppfatningene som er bærende for ulike grupper, kan man bedre forstå hva som antas å konkret styre deres handlinger så vel som forståelsen av hva som er ønskelig og mulig handling i konflikter og debatter.

I verdisetting av kulturminner i byutvikling vil det være relevant å bruke denne tilnærmingen for å avdekke ulike konkurrerende perspektiver og oppfatninger knyttet til verdien av kulturminner, samt hvordan disse reproduseres gjennom språket og får utslag i våre fysiske omgivelser.

Det finnes ingen standardoppskrift for den empiriske anvendelsen av det teoretiske innenfor diskursanalyse, men det finnes noen teoretiske råd. Når det kommer til utvalg er det viktig med et stort nok materiale som fanger det betingende, ikke opplagte og spenningene mellom ulike perspektiver på verden. Det er derfor viktig med informasjon fra ulike aktører for å se på den kollektive meningsproduksjonen og strukturelle fenomener. Datamateriale er ofte basert på skriftlige kilder, men også intervjumateriale i form av eksplorerende samtalebaserte intervjuer hvor respondenten selv får anledning til å formulere sine ideer (Bratberg, 2017: 53-55). I denne oppgaven vil den sistnevnte formen for å innhente informasjon benyttes. Dette utdypes nærmere i metodekapittelet.

Det finnes mange ulike tilnærminger innenfor diskursanalyse, men jeg har i denne oppgaven valgt å følge Smith (2006) sine begreper om autorative og opponerende diskurser. Disse begrepene synes jeg passer bra i studiet av hvordan en kan se på hvordan verdi konstrueres gjennom språk, og er nærmere forklart i det neste delkapittel. Videre argumenterer jeg for et teoretisk likhetstrekk med Hajers forståelse av diskurs, særlig begrepet ”storylines” som omhandler hvordan ulike aktører konkurrerer om en forståelse av verden.

2.2 Diskursanalyse og kulturminner

2.2.1 Kulturminner som diskursiv konstruksjon

Laura-Jane Smith (2006) argumenterer i sin bok *Uses of Heritage* for at kulturarv som verdi er en kulturell praksis, som er involvert i konstruksjonen og reguleringen av en rekke verdier og forståelser. Smith har gått så langt som å hevde at "There is, really, no such thing as heritage (...) the discursive construction of heritage is itself part of the cultural and social processes that are heritage" (Smith, 2006: 13). Smith sikter her til at vern slik vi kjenner det, ikke har en form for verdi med mindre det er en form for menneskelig verdsettelse i det. Hun sier langt på vei at fysiske ting ikke har noen verdi i seg selv, og bruker som eksempel at selv Stonehenge bare er en samling av stein hvis ikke mennesker tilskriver det en form for verdi (ibid). Denne konstruksjonen av kulturarv, og herunder kulturminner, utspiller seg i en hegemonisk diskurs som ligger bak måten vi tenker, snakker og skriver om kulturminner.

En slik diskursiv konstruksjon som Smith refererer til forstår jeg som at verdi er noe som konstrueres innad i diskurser og som reproduseres over tid. Når man da snakker om reproduksjon, kan man si at ulike aktører deler en forståelse som de gjentar, oftest via språk over tid til det blir en etablert virkelighetsoppfatning. Aktørene setter ikke spørsmålsteget ved denne virkelighetsoppfatningen, den er normalisert. I diskursteori kan dette kalles hegemoni.

Hegemoni er ifølge Neumann (2001: 177-178) et grunnbegrep i diskursteori. Han definerer det som en tilstand hvor en representasjon av virkeligheten er utfordret i diskursen, slik at den fremstår naturlig. Hegemoni opprettholdes av representasjonsbekreftende produksjon av utsagn og praksiser som kalles *diskursivt arbeid*. Hegemoni forstår jeg i sammenheng med kulturminner som en situasjon hvor aktørene reproduserer en forståelse av kulturminner, og deler en forståelse av hva denne verdien utgjør.

Smith (2006) hevder at en slik hegemonisk diskurs validerer et sett med praksiser og forestillinger som inneholder både populistiske og ekspertdannede konstruksjoner av begrepet kulturminner (ibid.). Hun kaller disse ulike diskurser hvor kulturminneverdi oppstår for den *autoritative diskursen* og dens motsetning som er de underliggende *opponerende diskursene*. Den første diskursen representerer interessene til det hun kaller den tradisjonelle eksperteliten som legitimerer deres dominante posisjon med ekspertkunnskap. Historisk og sosialt har de tilhørt en dominant sosial klasse og de har fortsatt kontroll og viktige posisjoner i den organisatoriske strukturen av

kulturminnefeltet. De alternative diskursene er mindre homogene fordi de varierer fra intern kritikk av ekspertene, til populær involvering, samfunnsdeltakelse og økonomisk og sosiale inkluderingsargumenter. Motsetningene kan forstås som en konflikt mellom kulturarvens maktelite og den vanlige borger (ibid).

2.2.2 *Storylines*

Det Smith kaller for autorativt og opponerende kan også sammenlignes med Hajers begrep *storylines*, hvor ulike aktører konkurrerer om hvem som har rett eller hvem som har den dominerende fortelling om virkeligheten. Dette passer bra ettersom jeg ser på ulike aktører som konkurrer om begrepet verdi av kulturminner.

Storylines (historielinjer) defineres av Hajer (2004) som uttalelser i narrativ form da det er slik mennesker gjerne formidler historier om virkeligheten. Hajer (2004: 302) viser til at man i diskursanalyse analyserer slike *storylines*, som refererer til kondenserte uttrykk som summerer komplekse narrativer og brukes i diskusjoner.

Storylines er et aktuelt begrep for min analyse da den fremhever at det finnes et narrativ bak kondenserte uttrykk som knutepunkt og kulturminner. Det er et narrativ bak disse begrepene som gjør at de brukes på en bestemt måte. Slik jeg forstår det, er storylines et uttrykk av en diskurs, og Hajer bruker storylines for å forklare hva en diskurs er.

Storylines legger vekt på fortellingen som ligger bak slike store begreper som kompakt byutvikling og kulturminner for å forstå dem bedre og avdekke diskurser. Det er en hegemoni bak disse kondenserte begrepene. Fortetting er et eksempel på et slikt kondensert begrep, hvor aktørene gjerne er enige om at det er en god utvikling. Grunnen er at begrepene er assosiert med et narrativ om bærekraftig, klimavennlig og sosial rettferdig byutvikling. Dette narrative forklarer jeg nærmere i følgende underkapittel. Kulturminner er på en annen side ikke bare ett kondensert begrep med én betydning, men det er også ulike storylines som konkurrerer om hva begrepet innebærer.

Eksempler på slike storylines er *kompakt byutvikling som bærekraftig byutvikling*, *kulturminner som ressurs i planlegging*, og *kulturminner som egenverdi*.

Kompakt byutvikling og bærekraftig utvikling

I denne oppgaven kan man tenke på kompakt byutvikling som et kondensert uttrykk. Bak begrepet ligger et langt narrativ om hvordan en by skal utvikles og som er en del av diskursen om bærekraftig utvikling. Bærekraftig byutvikling er en diskurs som har preget byutvikling de siste tiårene, og har sine røtter i Brundtlandkommisjonens ”Our common future” (Næss et al., 2015: 36). Her ble begrepet bærekraft introdusert, med et fokus på å fordele dagens ressurser forsvarlig og rettferdig ovenfor fremtidens generasjoner. Det innebærer å balansere økonomisk, sosial og miljømessig utvikling, både på lokalt og internasjonalt nivå (ibid: 36-37).

Den bilbaserte og arealkrevende byutviklingen fra 1960-tallet og fremover har ført til en omfattende byspredning, og det skjedde et markant trendbrudd rundt årtusenskiftet ved introduksjonen av begrepet bærekraft som etter hvert fikk stor betydning som begrep og ideal i norsk offentlig politikk (ibid.).

Økende fokus på klima gjør kompakt byutvikling stadig mer aktuelt og integrert i planleggingen i form av sterke nasjonale politiske signaler til kommunene.

Den kompakte byen beskrives i boken *Kompakt byutvikling* som ”...kjennetegnet ved å ha en tett bebyggelse (fortetting) med klar grense mot omland, i urbane områder som er bundet sammen med offentlig transport, og hvor innbyggerne har kort avstand mellom bosted, arbeidsplass og servicetilbud” (Hanssen et al., 2015b: 13). De sentrale kjennetegnene ved den kompakte byen er redusert energibruk og utslipp fra transport, gjennom satsning på kollektivtransport, gående og syklende. Dette refereres også til som ti-minutters byen eller nærhetsbyen. Gjennom *mixed-use* og en mangfoldig funksjonsblanding skal det bidra til å skape mer levende byer hvor målet med kompakt byutvikling er bærekraftige byer (ibid.).

Et av de overordnede målene for bærekraftig areal- og transportutvikling er en styrket knutepunktutvikling (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2019). I henhold til statens forventninger til regional og kommunal planlegging skal bærekraftig areal- og transportutvikling skje gjennom å styrke knutepunktutviklingen som et tydelig mål *av hensyn til arealeffektivitet, reduserte klimautslipp og byspredning*. Statens planretningslinje gir tydelige føringer på at det skal legges til rette for fortetting og transformasjon ved kollektivknutepunkt, byer og tettsteder før nye utbyggingsområder tas i bruk (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2019).

Det er også en forventning om at fylkeskommunene og kommunene skal legge til rette for høy arealutnyttelse i byområder gjennom fortetting og transformasjon med kvalitet i omgivelsene hvor de legger vekt på arkitektur, byrom, kulturmiljøer, grønnstruktur og andre miljøverdier. Lokalisering av boliger, service, handel og andre arbeidsplass- og besøksintensive virksomheter vurderes i sammenheng med eksisterende eller framtidige kollektivknutepunkt (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2019).

Kulturarv som ressurs i planlegging

I idealet om bærekraftig utvikling ligger også en iboende motsetning i ambisjonen om å balansere vekst og vern (Børrud et al., 2018). Kulturminnevern og næringsutvikling har i de senere år blitt koblet tettere sammen innenfor den kommunale planleggingen. Gjennom en økende anerkjennelse av kulturarvens økonomiske verdier, sammen med politiske målsetninger om at kulturarven ikke kun skal sikres som dokumentasjon av fortiden, men også inngå som strategi for økonomisk vekst og stedsutvikling, har kulturarv endret status fra objekt med egenverdi til ressurs for andre formål i planleggingen (ibid.).

Børrud (2014) diskuterer hvordan begrepet kulturarv kan operasjonaliseres i planleggingen i artikkelen *Kulturarv som ressurs i fortettingsstrategi*, hvor argumentet er å presisere kulturarv som gjenbruk. Hun viser til hvordan fortettingsstrategier har blitt oppfattet som en trussel mot bestående kulturarv og stedsidentitet fremfor en mulighet til å skape nye verdier. Artikkelen argumenterer for at endringen i kulturarvens status fra *egenverdi* til *ressurs* kan løfte kulturminnevernet ut av trusselbildet. Børrud et al. (2018) påpeker her at en utfordring da blir å skille hvorvidt en endring som fortetting kan bidra til å styrke de kulturhistoriske og sosiale kvalitetene, eller om det på sikt kan komme til å undergrave disse.

Kulturminner som egenverdi

Når det kommer til kulturminner som egenverdi er dette en storyline som er forankret i Oslos kommuneplan som en viktig del av bybildet og utviklingen. I *Oslos* gjeldende kommuneplan 2015 - 2030 er det definert noen overordnede retningslinjer for verdien av kulturminner i utviklingen av byen, og fra hvilke hovedepoker det finnes bevaringsverdier som er viktige å ivareta. Dette er forankret under satsning nummer én innunder mål om å styrke Oslos blågrønne preg på følgende måte: ”Oslos biologiske mangfold skal forvaltes på en bærekraftig måte og kulturlandskap og kulturminner skal sikres for ettertiden”. Her står det også at ”...befolkningsveksten innebærer at Oslo fortettes, videreutvikles og delvis transformeres. Denne utviklingen må balanseres med bevaring av viktige kulturminner” (Oslo Kommune, 2015: 37). Det nevnes i tillegg noen hovedepoker for Oslos historie med bevaringsverdier som er viktig å ivareta, hvor disse fire er:

- Middelalderbyen i bunnen av fjorden, med Akershus festning og Hovedøya kloster.
- Christian IVs rennessanseby, anlagt i 1624 under festningen.
- Hovedstadsutbygging, industriby og byvekst på 1800-tallet. Linstows byplan, murbyen, forretningsgårdene i sentrum og industrimiljøene langs Akerselva og fjorden er eksempler på slike viktige historiske spor. Til perioden hører også de eldre trehusforstedene.
- 1900-tallet karakteriseres av de store sosiale boligprosjektene, modernismen og den sonedelte byen. Det offentlige Oslo representeres bl.a. av rådhusreguleringen og Rådhuset (Oslo Kommune, 2015: 37).

2.3 Kulturminnebegrepet

2.3.1 Kulturminner – et relativt begrep

Begrepet kulturminner utvides og utfordres, og det er i dag mange synspunkt på hva kulturminner er. Det eneste det synes å være enighet om som Schofield (Schofield, referert i Fairclough et al., 2008: 16) så fint oppsummerer det, er at det kan være omtrent alt.

Christensen (2011: 12-13) definerer begrepet kulturminner som noe som vanligvis forstås som ”såkalte *faste kulturminner*, som bygninger, gravhauger og andre landskapselementer, i tillegg til båter”. Han skiller mellom en *juridisk* og *kulturell* forståelse av begrepet. I den juridiske forståelsen innebærer kulturminner etter lov om kulturminner fra 1978, med senere endringer: ”alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø” (ibid.). Oppfatningen av verneverdi skifter stadig, og en slik verdinøytral definisjon har vist seg nødvendig for vår tids antikvarer (ibid.). En kulturell forståelse av begrepet dreier seg om hvilke kulturminner som til enhver tid oppleves som verneverdige og som fagfolk ønsker å prioritere. I det kulturhistoriske perspektivet blir det viktigste å få frem hva som blir oppfattet som et kulturminne, og kulturminner blir da et *relativt* begrep som er tids- og kulturbestemt (Christensen, 2011). Ettersom begrepet er så relativt kan man tenke seg at ulike oppfatninger konkurrerer om dominans og konstruerer ulike storylines som påvirkes av tid og kultur. Vår tilnærming til kulturminner og kulturarv endrer seg dermed etterhvert som samfunnet møter utfordringer og spørsmål om fremtiden. Det gjør det til et krevende begrep å håndtere, men også et interessant begrep.

Vern av kulturminner etter loven skjer etter plan- og bygningsloven eller kulturminneloven. I plan- og bygningsloven skjer det i hovedsak gjennom kommunal planlegging, i både reguleringsplaner og kommuneplanens arealdel. Plan- og bygningsloven er en sektornøytral lov, som gjør at de fleste samfunnshensyn er ansett som likestilte innenfor den overordnede målsetningen om bærekraftig utvikling. Alle relevante hensyn og interesser skal inngå i beslutningsgrunnlaget, men det er opp til myndighetene i den enkelte plansak å avgjøre hvilken vekt de skal tillegges (Hanssen og Aarsæther, 2018: 395). Vern av kulturminner gjennom kulturminneloven skjer når det er snakk om verneverdier av nasjonal verneverdi. Her er det formelt Riksantikvaren som er fremste fag- og forvaltningsorgan med ansvar for håndhevelsen av de fleste av lovens bestemmelser (ibid.). Når det kommer til kulturminner som fysiske bygninger, utgjør den bevaringsverdige bebyggelsen i følge tall fra Byantikvarens rapportering per 31.12. 2018 rundt 11% av den totale bygningsmassen

Oslo i 2019 (Statistisk sentralbyrå, 2019). Dette innebærer da bygninger fredet etter kulturminneloven, bygninger regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven, samt listeførte bygninger som ikke har et formelt vern.

Kolen (2006) viser til at det fra 1990-tallet har vokst fram det han kaller et transformasjonspardigme innenfor kulturminner. Fra eksperter som drev med konservering av objekter fra fortiden, har kulturarven i økende grad blitt et middel som skal tjene for å gi en moderne regional identitet (ibid.). Tidligere har det vært en lukket prosess hvor verdien lå i betydningen elementene hadde for fortiden, og eksperter måtte trekkes inn for å oppdage og definere dets verdi. Kolen ser en tendens til at kulturarv i økende grad gjennomgår en demokratiseringsprosess, hvor samfunnet møter nye spørsmål om fortiden som involverer nye tilnærminger til kulturarv. Kolen (2006) viser til at utfordringen imidlertid er at bruken av et ”moderne globalt formspråk” kan ha en utjevningseffekt særlig på transformasjonsområder. Han hevder at historiske steder og identiteter mister for mye av deres originale uttrykk i ulike designprosesser fordi de blir for påvirket av tidens formspråk.

Nye tilnærminger til kulturminner kan også ha en positiv effekt slik som Børrud (2014) viser til. Ved å bruke kulturminner som ressurs i planleggingen kan det også bidra til løfte kulturminnevernet ut av trusselbildet ved press på arealer. Kolen på sin side peker på at dette kan ha en utjevningseffekt på kulturminnets originale uttrykk når man blir for påvirket av dagens behov og formspråk.

2.3.2 Kulturminneverdi og bærekraftig utvikling

Bærekraftig byutvikling er som tidligere nevnt et overordnet mål for norsk planlegging, hvor en av strategiene for å oppnå dette er gjennom fortetting av de urbane områdene. Dette kan ofte være en utfordring for bevaring av kulturminneverdier som befinner seg i de sentrale områdene.

Ifølge Skrede og Berg (2019) har det på tross av byers stadig raske vekst og fortetting vært få vurderinger av kulturarvens rolle i akademisk litteratur som tar for seg planlegging for en kompakt by. I deres artikkel argumenteres det for at kulturell bærekraft ofte er beskrevet som noe som skal bidra til oppnåelse av andre miljømessige, økonomiske eller sosiale mål, og at kulturell bærekraft ikke har oppnådd en veldig sterk posisjon i bærekraftighetsdebatten på egne premisser (ibid).

Skrede argumenterer for at uten å bli ordentlig inskribert i bærekraftsdiskursen, blir kultur ofte vinklet inn i forhold hvor neoliberale fortolkninger av økonomiske bærekraft blir gitt mer oppmerksomhet enn kultur selv.

Skrede og Berg (2019) bruker i sin artikkel konsepter fra kulturøkonomi for å trekke oppmerksomheten mot hvordan kulturarv representerer en *kulturell verdi* som kan vurderes på lik linje med andre bærekraftshensyn og argumenterer for at det i byutviklingsstrategier bør opereres med en klar kulturkomponent. De hevder at dersom man skal lykkes i å lage miljømessig, økonomisk og sosialt bærekraftige byer, må vi også diskutere hvordan vi kan utvikle kulturelle bærekraftige byer som en del av bærekraftsdimensjonen.

2.3.3 Kulturminneverdi

David Thornsby (Thornsby, 2012) diskuterer verdi og verdisetting av kulturminner innenfor et økonomisk perspektiv, som har oppstått gjennom en økende interesse for kulturelle verdier. Han deler verdien kulturminner har i seg selv og den verdien de generer inn i *økonomisk* og *kulturell* verdi.

Innenfor den økonomiske verdien av kulturarv er det vanlig å skille mellom *bruks-* (*use*) og *ikke-bruksverdier* (*non-use*). *Bruksverdien* er den direkte verdien til brukerne av kulturminneverdien som et privat gode, og verdien som oppstår for dem som opplever fordelene av kulturarv som et felles gode. Disse verdiene refereres også til som markedsverdi og ikke-markedsverdi (Licciardi og Amirtahmasebi, 2012). *Ikke-bruks* verdien knytter seg til eksisterende verdier (*existing value*) hvor mennesker setter pris på eksistensen av kulturarv selv om de ikke får en direkte fortjeneste av den selv. Det går også på *meningsverdi* (*opinion value*) som innebærer at folk ønsker å bevare den mening eller betydning om at de eller andre vil ha nytte av ressursen en gang i fremtiden, og *fremtidig* verdi (*bequest value*) representerer verdien ressursen vil ha for fremtidige generasjoner.

Kulturell verdi er vanskeligere å forklare, og forsøkt definert av Thornsby (2012) gjennom å dele verdien til et bygg inn i ulike bestanddeler av verdi som *estetisk*, *symbolsk*, *spirituell*, *sosial*, *historisk*, *autentisk*, og *vitenskapelig verdi*.

Kapittel 3 - Metode og forskningsdesign

For å besvare problemstilling og forskningsspørsmål, har jeg gjennomført en casestudie basert på en kvalitativ diskursanalytisk tilnærming. Følgende kapittel vil belyse metode for innsamling av data, hvordan dataene er behandlet og bearbeidet, og til slutt styrker og svakheter ved oppgaven.

3.1 Forskningsdesign: kvalitativ casestudie

Oppgaven baserer seg på et kvalitativt forskningsdesign med utgangspunkt i to case. Kvalitativ metode søker å få en forståelse av sosiale fenomener, og kjennetegnes av et fleksibelt eksplorerende forskningsopplegg, som innebærer at problemstilling og forskningsdesign formes i starten av forskningsprosjektet, men videreutvikles underveis i prosessen. Det blir på denne måten et gjensidig forhold mellom utforming av problemstilling, analyse og tolkning av data (Thagaard, 2018: 27).

Kvalitativ metode rommer flere tilnærminger (Ryen, 2002), og for å belyse problemstillingen bruker jeg ulike metoder som intervjuer og dokumentanalyse. Videre er det gjort en diskursanalyse av innsamlet data.

3.1.1 Casestudie

For å kunne svare på og illustrere problemstillingene best mulig er det svært nyttig å kunne se dette i en praktisk sammenheng. Casestudier karakteriseres av et undersøkelsesopplegg hvor man studerer mye informasjon om få enheter eller caseområder, og kan ta for seg ett eller flere case (Thagaard, 2018: 51). Caseområdene ble identifisert tidlig i forskningsprosessen, og representerer en avgrenset kontekst med et fåtall analyseenheter hvor det utføres undersøkelser. Hovedpoenget med en slik studie er i følge Thagaard (2018) å oppnå nok informasjon om casene, og hun refererer videre til Yin (2014: 15-19) som hevder at casestudier analyserer fenomener i sitt naturlige element.

I casestudier søker vi kunnskap om et fenomen som er relatert til de aktuelle casene, i dette tilfellet kulturminner og verdisetting av dem. Ved bruk av intervjuer, kan dette fortelle om informantenes egne opplevelser og erfaringer og at dette vil gi oss innblikk i diskursene som er knyttet til kulturminner i analyseenheter (Tjora, 2012: 146).

Case og utvalg

To case har blitt valgt ut som analyseenheter på bakgrunn av to kriterier og oppgavens hovedproblemstilling. Første utvalgsriteriet er at utbyggingsprosjektet 1) uttrykker bevaringsambisjon i planforslaget, og det andre er at 2) det foreligger et utviklingspress på bakgrunn av prosjektets sentrale beliggenhet ved kollektivknutepunkt. Det første utvalgsriteriet sikrer å finne et case hvor kulturminnediskurser er tilstede. Det andre kriteriet sikrer å finne case hvor det har vært viktig å finne en balanse mellom konkurrerende mål på bakgrunn av utviklingspress.

De to valgte casene er utbyggingsprosjektet for *Fiskars Redskapsfabrikk* i Nydalsveien 32B og *Gneriustårnet* i Storgata 32 (inngår i reguleringsprosessen for Guneriuskvartalet). De to casene er ment å illustrere hvordan to ambisiøse utbyggingsprosjekter i Oslo tolker og håndterer kulturminneaspektet, og hvorvidt ulike verdier og interesser er vektet og videreført gjennom planprosessen for utbyggingsprosjektet. Mer om casene presenteres i empiri kapittelet.

Grunnen til at det er valgt to case er fordi jeg da får med ett case som viser kulturminneverdi innenfor den autorative diskursen og ett som viser kulturminneverdi innenfor de opponerende diskursene. Casene illustrerer hvordan to ulike narrativ konkurrerer om det samme kondenserte begrep kulturminner. Det kunne vært interessant å se på flere case, men for å kunne gå grundig inn i planprosessen på de to, ble to case optimalt ut ifra oppgavens problemstilling.

3.2 Datainnsamling

Det empiriske datagrunnlaget består av intervju med totalt seks sentrale aktører i tillegg til dokumentanalyse, hvor fokuset har vært på planprosessen for to utbyggingsprosjekter. Datainnsamlingen ble gjort i perioden august til september 2019.

3.2.1 Intervju

I forkant av intervjuene ble det utformet en semistrukturert intervjuguide som bestod av en rekke spørsmål på bakgrunn av problemstillingene og kan finnes som vedlegg 2 og 3. Ettersom jeg benytter meg av diskursanalyse var det viktig at respondenten selv fikk anledning til å formulere sine ideer og tenke selv rundt åpne spørsmål for å avdekke hvilke diskurser informantene knyttet seg til. Hvordan aktørene forstår seg selv og sin situasjon, og dermed indirekte hvorfor de handler som de gjør, er et viktig formål i diskursanalyse. Intervjuene startet med den samme intervjuguiden som ble tilpasset de ulike intervjuobjektene interesser og rolle i prosessen etterhvert. Noen av aktørene var tilknyttet begge utbyggingsprosjektene.

Det ble avtalt og gjennomført intervju med aktørene i perioden 5.-19. September 2019. Intervjuene ble holdt på tomannshånd og tatt opp for videre transkribering og dobbeltsjekk av det som ble sagt. Intervjuene foregikk hovedsakelig på informantenes arbeidsplass, foruten et som ble avholdt på en kafé i Oslo. Hvert intervju varte i cirka en, til en og en halv time.

I diskursanalyse blir det ofte brukt tekst som analysegrunnlag. Ved bruk av intervju ønsket jeg å få en bedre forståelse av aktørens virkelighetsforståelse da de gjerne ville uttrykke seg på måter de ellers ikke ville gjort i formelle plandokumenter. Hovedhensikten med kvalitative intervjuer er å oppnå tilgang til handlinger og hendelser som er relevante for oppgavens problemstilling, og dermed er det sentralt med nærhet til respondenten og hans eller hennes syn på verden omkring seg (Ryen, 2002: 85). En av utfordring med dette i diskursanalyse og ved bruk av intervju, blir da muligheten for å lede intervjuobjektene i en retning. Dette var jeg bevisst på under intervjuene og passet på å ikke stille ledende spørsmål, men åpne spørsmål hvor de fikk anledning til å svare fritt. Jeg oppfattet at de følte seg komfortable, og at jeg fikk fram deres refleksjoner rundt temaene i større og mindre grad uten å lede informantene i noen spesiell retning.

Denne formen for intervjuguide ble valgt med hensikt for å få mer samtale rundt temaene og de ulike problemstillingene.

Utvalg og rekruttering av informanter

Utvalg i kvalitative intervjustudier har som hovedregel at informantene velges strategisk ut for å representere et bestemt syn eller posisjon, og at de derfor kan uttale seg om det aktuelle temaet på en reflektert måte (Thagaard, 2018: 145).

Informantene er valgt ut ifra deres rolle i de valgte casene, hvor utvalget avgrenses til caseområdene som en naturlig enhet. Her var det viktig å komme i kontakt med sentrale aktører som både var knyttet til casene, samtidig som de representerte ulike posisjoner i beslutningsprosessen. Etter samtale med veileder, ble det klart hvem som var aktuell å kontakte for å representere de respektive synene.

Utvalget bestod av:

- To representanter fra *utbygger siden*: en fra hvert av de to utbyggingsprosjektene med direkte tilknytning.
- Tre representanter fra *plansiden*: to representanter fra *plan-og bygningssetaten* i Oslo kommune knyttet til hvert av de to ulike prosjektene, samt *tidligere byplansjef* i Oslo kommune som hadde god kjennskap til begge utbyggingsprosjektene.
- En representant fra kulturminneforvaltningen: representert av *Byantikvaren* i Oslo som hadde god kjennskap til begge utbyggingsprosjektene.

Rekruttering av informanter foregikk per mail eller telefon. Det var generelt få problemer knyttet til å få informantene til å stille opp til intervju, og de var alle svært imøtekommende og ønsket å delta i forskningsprosjektet.

Transkribering av datamaterialet

I en diskursanalyse er transkribering en form for teori, ettersom transkriberingsprosessen involverer tolkning av språket. En fullstendig transkribering av materialet ble gjort fortløpende etterhvert som intervjuene ble gjennomført. I den konkrete intervjusituasjonen er det vanskelig å vite hva som var de viktige temaene og detaljeringsnivå (Tjora, 2012: 144), og det var derfor hensiktsmessig at jeg forholdt meg detaljert til datamaterialet for å få mest mulig materiale med videre til den senere analyseprosessen.

3.2.2 Litteraturstudie

Ved oppstart av forskningsprosjektet og gjennom arbeidsprosessen har det blitt gjort et litteraturstudie i arbeidet med utforming av tema og problemstilling. Dette foregikk i perioden mai 2019- september 2019, og har resultert i en sammenstilling av relevant litteratur, saksdokumenter, rapporter, vitenskapelige artikler og tidligere empiriske funn innenfor både planlegging- og kulturminnefeltet.

3.2.3 Dokumentanalyse

I forbindelse med caseområdene er det gjort en dokumentanalyse av et utvalg saksdokumenter fra de to reguleringsprosessene. I følge Scott som referert i (Thagaard, 2018: 118) er et dokument alle slags skriftlige kilder som er tilgjengelig for forskerens analyser. Et viktig aspekt ved dokumentanalyse er at vi må vurdere kildene i forhold til konteksten de er utformet i, og gjøre kildekritiske vurderinger gjennom tre ulike trinn. Det første er å vurdere dokumentets relevans, videre autentisitet og det tredje er dokumentets troverdighet.

Formålet med dokumentanalysen i oppgaven er å få en oversikt over saksgangen, hva de ulike planforslagene innebar, detaljer og argumentasjon til de ulike aktørene gjennom høringsuttalelser og møterefater, samt andre relevante føringer og retningslinjer for utbyggingsprosjektene. Dokumenter til den konkrete saken er hentet fra Oslo kommunes nettsider under saksinnsyn hvor de er publisert i egne mapper for hver sak, og omfatter reguleringsplaner, høringsuttalelser og annen korrespondanse mellom utbygger, kommune og involverte parter. Disse dokumentene regnes å ha både relevans, autentisitet og troverdighet. I tillegg er det blitt benyttet overordnede strategiske kommunale dokumenter, som også har relevans som Oslo kommuneplan, og relevante nasjonale retningslinjer. For oversikt over dokumenter, se *Tabell 3* i vedlegg 1.

3.2.4 Oversikt over datagrunnlag: case, informanter og dokumenter

Se *vedlegg 1*.

3.2.5 Bearbeidelse og analyse av data

Etter gjennomføring av intervju ble lydopptakene transkribert for videre bearbeidning. Under hvert av intervjuene tok jeg notater, og skrev en oppsummering til slutt hvor jeg noterte meg de viktigste poengene fra det som hadde blitt sagt. Dette ga meg en god struktur og oversikt over notatene som ble tatt underveis. Dette gjorde det lettere å få en forståelse av situasjonen, samtidig som jeg da også fikk mulighet til å justere spørsmål til de senere intervjuene.

Datareduksjon

Når det kommer til reduksjon av data er det flere måter å analysere og tolke kvalitativ data på. Ikke all innsamlet data var relevant for å svare på oppgavens problemstilling, og etter innsamling ble data gjennomgått for å sortere ut det som var mest relevant og hva som skulle jobbes videre med.

Analyse og fortolkning av data

I analyse og bearbeidning av dataene som ble samlet inn, ble notater fra transkribering og intervjuene nøye gjennomgått, og viktige poeng og sitater ble markert. Deretter ble det i samtale med veiledere diskutert hva dataene fortalte, og spørsmålet ”hva er situasjonen her” og ”hva var de ulike argumentene”, var utgangspunkt for diskusjonen. Videre sorterte jeg de ulike argumentene til de ulike aktørene, og analyserte dem for å identifisere hvilken virkelighetsoppfatning og forståelse av verdi som lå bak de ulike diskursene.

3.3 Forskningens kvalitet

Reliabilitet (pålitelighet), *validitet* (gyldighet) og *generaliserbarhet* benyttes ofte som kriterier på kvalitet i kvalitativ forskning (Tjora, 2012).

Reliabilitet- vurdering av forskningens pålitelighet

Det første kriteriet for kvalitet i kvalitativ forskning er reliabilitet. Dette går ut på at forskningsprosjektet har en gjennomgående intern logikk for å styrke forskningens pålitelighet (Tjora, 2012: 202). Dette innebærer at forskeren skal gjøre rede for sin egen posisjon, og hvorvidt

dette vil påvirke arbeidet. For å styrke oppgavens pålitelighet, må det i oppgaven informeres om forhold internt i undersøkelsen som kan ha påvirket resultatet. Det er derfor viktig å være kritisk til egen forskning, og hvordan opplegget for forskningen er blitt gjennomført.

Et poeng i kvalitativ forskning er at intervjupersonen ikke påvirkes av det de tror forskeren ønsker å høre (Thagaard, 2018: 108). En utfordring her var at informantene i forkant av intervjuene hadde fått et informasjonsskriv om hva forskningsprosjektet omhandlet. Dette var kortfattet, og gikk ikke i detalj. Ettersom tema for forskningsprosjektet er kulturminner i byutvikling, var det i noen tilfeller utfordringer knyttet til oppfatningen intervjupersonen kan ha hatt av mine synspunkter om temaet gitt min studiebakgrunn. For å unngå dette så langt det lot seg gjøre, og var jeg bevisst på å stille åpne spørsmål og unngå ledende spørsmål.

Mesteparten av intervjuene fant sted på tomannshånd i lukkede rom på arbeidsplassen til informantene, som kan ha bidratt til at de følte seg komfortable og kunne snakke fritt. Et av intervjuene fant sted på en café hvor det var andre mennesker tilstede.

Ved bruk av opptaker og en full transkribering av materialet, gjorde dette også at grunnlaget for datakilder ikke var avhengig av min egen rekonstruering av utsagn hos informantene.

Validitet- vurdering av grunnlaget for tolkninger

Vurdering av forskningens validitet knytter seg til resultatene av forskningen og om forskningens grunnlag for tolkninger gjennom analyseprosessen (Thagaard, 2018: 189). Intern validitet viser til spørsmål som omhandler de innsamlede dataenes relevans for egne problemstillinger, og ekstern validitet omhandler funnenes overførbarhet til andre situasjoner (ibid). Ekstern validitet er nærmere forklart nedenfor hvor jeg viser til studiens overførbarhet til andre lignende studier. Høy intern validitet tilsier at dataene er gyldige for å belyse oppgavens problemstillinger. I lys av oppgavens fokus på to caseområder, hadde det å sentrere datainnsamling rundt aktører som ikke var direkte tilknyttet utbyggingsprosjektene gitt lav validitet. Det som da styrker oppgavens interne validitet er at informantene har høy relevans. De er alle part i saken, og har en mer eller mindre direkte påvirkning på saksutfallet.

Generaliserbarhet- ekstern validitet

Generaliserbarhet er knyttet til forskningens gyldighetsindikator, utover de enheter som faktisk er undersøkt og om hvorvidt funnene er overførbare til andre lignende situasjoner. Ettersom det er gjort en casestudie, er forskningen ikke direkte overførbart til andre case som befinner seg andre steder. Spørsmålet blir da om denne oppgavens funn kan generaliseres til andre lignende fenomener som kan undersøkes ved hjelp av samme teoretiske bidrag.

Når det kommer til den teoretiske forankringen, vil min forståelse av teorien gjøre utslag for studiens overførbarhet til andre situasjoner. For å ta stilling til dette kan et kritisk spørsmål til egen forskning være hvorvidt min anvendelse og forståelse av diskurs er i tråd med begrepets opprinnelige mening. Jeg anser det derimot rimelig å forvente at ut i fra uenighetene om anvendelsen av begrepet diskurs, omhandler det uansett kontekst, slik Jørgensen & Phillips (2002: 2) definerer det som "...en spesifikk måte å snakke om og en forståelse av verden, eller et aspekt av verden". Derav blir oppgaven også en av flere mulige måter å fremstille denne virkeligheten på.

Denne studiens overførbarhet og eksterne validitet kan derfor betraktes i forhold til lignende interessekonflikter, hvor motstridende parter kjemper om å vinne frem med sitt synspunkt hva angår kulturminner og kulturminneverdi. Studien kan med andre ord være av relevans for å studere andre utbyggingsprosjekter som befinner seg i sentrale områder, hvor kulturminneverdier er involvert. Ved å bruke Smith og Hajers begreper og tilnærming, kan dette hjelpe å forstå andre store begreper, som igjen hjelper for å forstå samfunnsmessige prosesser og utfordringer bedre.

3.4 Forskningsetikk

Forskerens rolle

Når det kommer til å analysere diskurser er det noen etiske utfordringer knyttet til forskerens rolle, ettersom analysen knytter seg til forskerens tolkning og forståelse. Forskerens rolle er å arbeide med det som er blitt sagt eller skrevet, og undersøke hvilke mønstre som ligger i utsagnene om verden, og hvilke sosiale konsekvenser forskjellige diskursive fremstillinger av virkeligheten får (Jørgensen og Philips, 2002: 31). En utfordring er at det kan være vanskelig å undersøke diskurser som man selv har en mening om. Her må man prøve å sette sitt eget faglige perspektiv til side, slik at ens egne vurderinger ikke overskygger analysen (ibid.). I diskursanalysen er man interessert i hvordan utsagn helt naturlig blir akseptert som sanne og andre ikke. Derfor må man i følge Jørgensen og Philips (1999, s 32) i størst mulig grad forsøke å fremmedgjøre seg fra materiale man selv undersøker. De foreslår at man for eksempel kan forestille seg at man er en antropolog som undersøker et fremmed meningsunivers for å finne ut av hvordan ting henger sammen og gir mening der ute i verden.

Forskerens faglige perspektiv vil også ha en betydning for hvordan dataene tolkes og hvordan analysen struktureres, hva som inkluderes og hva som ikke inkluderes. Det er derfor viktig med refleksjon rundt analysen og hvorvidt deltakernes integritet blir beskyttet (Thagaard, 2018). Dette har jeg gjort ved å anonymisere deltakerne så langt det lar seg gjøre. For at leseren skal forstå grunnlaget for tolkning, kan det også gjøres rede for forskerens faglige ståsted (Thagaard, 2018).

Anonymitet og konfidensialitet

Anonymisering av informantene er ivaretatt ved at navn og annet som kan bidra til direkte identifisering er utelatt. Ettersom deltakers rolle er relevant for forskningsprosjektet er det krevende med full anonymisering. Dette ble klarert med informantene i forkant av intervjuene.

Informasjon og samtykke

I forkant av intervjuet ble det sendt ut et samtykkeskjema til deltakerne hvor det var informasjon om forskningsprosjektet og hva det innebar for dem å delta. Opplysningene som behandles er derfor basert på aktørenes samtykke gjennom en gjensidig kontrakt. NSD – Norsk senter for

forskningsdata AS har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette forskningsprosjektet er i samsvar med personvernregelverket den 26.08.2019.

Oppbevaring av data

Oppbevaring av data ble gjort på privat enhet ettersom det var snakk om lagring av data i en kort periode. Dette ble avklart med NMBU. Alt av datamateriale, opptak og personopplysninger vil bli slettet ved planlagt prosjektslutt 31.januar 2020.

Meldeplikt

All behandling av personopplysninger som kan spores tilbake til en person, må meldes til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Det første som ble gjort ved oppstart av forskningsprosjektet i august 2019 var derfor å sende inn meldeskjema for prosjektet og behandling av personvernopplysninger. Prosjektet ble godkjent den 26.08.2019, og jeg kontaktet deretter de aktuelle informantene angående forespørsel om intervju.

3.5 Metodiske avgrensninger

Det var underveis nødvendig å gjøre noen metodiske avgrensninger. Et valg som ble gjort var å fokusere på selve Gunerustårnet, selv om det inngår i et større utbyggingsprosjekt for Guneriuskvartalet. I kvartalet som skal utvikles befant det seg også andre bygg som står på byantikvarens gule liste. Det var imidlertid prosessen rundt bevaringen av selve tårnet som et kulturminne som var mest interessant ettersom bygget ikke hadde en bevaringsregulering i utgangspunktet.

En supplerende tilnærming kunne også vært å intervju brukerne av området eller beboere i området angående deres oppfatning av kulturminneverdi, eventuelt ulike andre aktører som har engasjert seg under høringene- for å tilføre en ytterligere dimensjon av opplevelsen av kulturminneverdi. Dette var det imidlertid ikke rom for innenfor rammene av dette forskningsprosjektet, hvor jeg hovedsakelig ønsket å identifisere ”ekspert diskurser” og derav var det mest relevant med de mest sentrale aktørene.

Kapittel 4 - Empiri

Jeg har nå presentert teorien og metode jeg bruker for å utføre dette forskningsprosjektet. Jeg vil nå presentere hovedfunnene fra empirien for å belyse hovedspørsmålet i oppgaven som er *på hvilken måte kulturminner tillegges verdi av sentrale aktører i kompakt byutvikling*. Empirien skal synliggjøre hovedargumentasjonen og standpunktene til de ulike aktørene i utvikling av de to byggene i de aktuelle caseområdene.

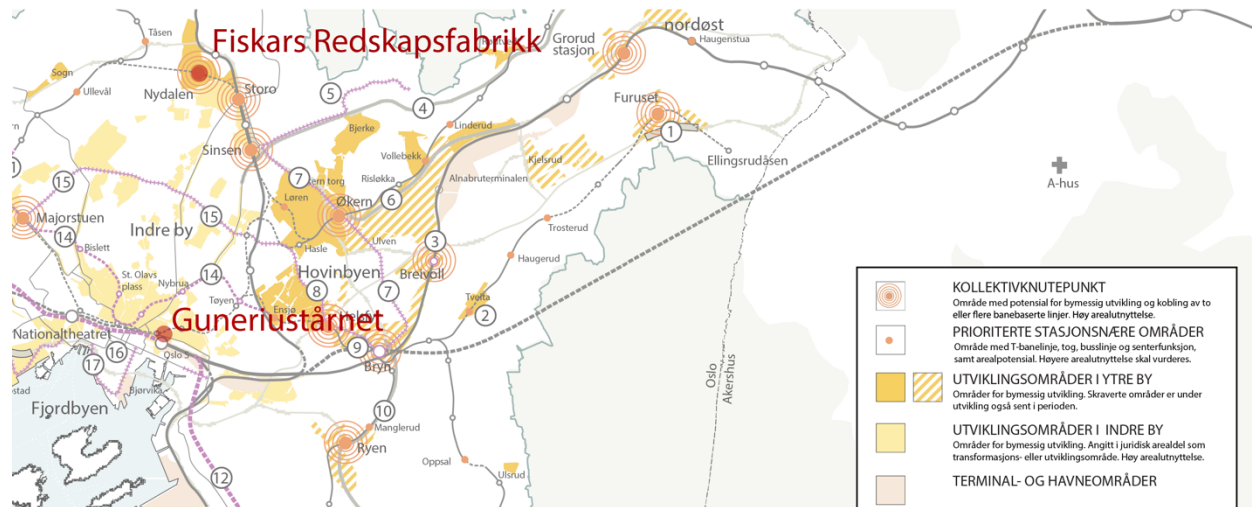
Aktørene består av sentrale aktører fra Oslo Kommune, herunder to saksbehandlere for de to caseområdene og tidligere byplansjef, representant fra utbygger i begge utbyggingsprosjektene og Byantikvaren i Oslo som representant for kulturminnemyndighetene. Gjennom saksdokumenter og intervju, får jeg et innblikk i reguleringsprosessen, hvilke avgjørelser som er blitt gjort underveis og hva som er argumentene bak dem som nå skal presenteres.

4.1 Valg av case og verdigrunnlag

De to utvalgte caseområdene er Fiskars Redskapsfabrikk i Nydalen (Nydalsveien 32B) og Guneriustårnet like ved Oslo Sentralbanestasjon (Storgata 32). De to byggene befinner seg sentralt i to definerte utviklingsområder i indre og ytre by i Oslo etter Oslos arealstrategi (Oslo Kommune, 2015), der målet om fortetting er styrende. I begge utbyggingsprosjektene ønsker imidlertid eier å utvikle tomten og den eksisterende bygningsmassen. I tilfellet med Fiskars Redskapsfabrikk har den opprinnelige funksjonen til bygget opphørt, mens Guneriustårnet fortsatt er i daglig bruk som kjøpesenter.

Det som særlig skiller de to byggene i et kulturminneperspektiv er premissene for verdisetting av byggenes verdi som kulturminne. Redskapsfabrikken er underlagt et formelt vern gjennom regulering til bevaring, mens det ikke ligger et formelt vern til grunn i tilfellet med Guneriustårnet. Her ble bevaringsverdien trukket frem underveis i prosessen.

Reguleringssaken for Guneriustårnet hadde oppstartsmøte i september 2015, og reguleringsprosessen for Fiskars Redskapsfabrikk i april 2017. Begge prosjektene er fremdeles pågående, og i perioden da intervjuene ble gjennomført lå de ute til offentlig ettersyn. På bakgrunn av dette er det med forbehold at det fortsatt er usikkerhet knyttet til hvorvidt de blir gjennomført og det gjenstår å se hva som blir sluttresultatet.

Figur 2 Lokalisering av caseområder i utsnitt fra Oslo kommune arealstrategi mot 2030. Kilde: Oslo Kommune, 2019

4.2 Guneristårnet i indre by

Guneristårnet er en del av et kjøpesenter og næringsbygg like ved Oslo sentralbanestasjon i Storgata. I tillegg til nærhet til Oslo Sentralbanestasjon og Oslo bussterminal passerer flere trikkelinjer utenfor hovedinngangen. Bygget ble oppført i 1971 og er tegnet av arkitekt Jarle Berg.

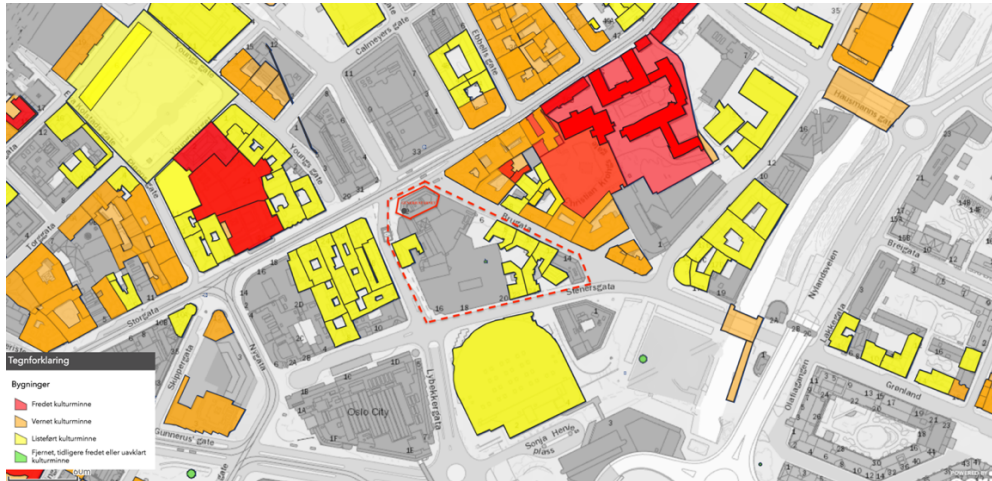
Bygget har fått sitt navn etter Gunerius Pettersen som først åpnet dørene til kolonihandelen Gunerius i Storgata i 1852, og har siden vært et knutepunkt for handel og sosialisering. Olav Thon Eiendomsselskap ASA er i dag eier etter de overtok bygget i 1991. Etter overtakelsen utvidet Thon med rundt 3000 kvadratmeter, og i dag består kjøpesenterkomplekset totalt av 7500 kvadratmeter butikkareal, med over 30 butikker, og har en svært høy besøksfrekvens (Gunerius, u.å: 146). Selve Guneristårnet har et fotavtrykk på 3-400 kvadratmeter, og er 11 etasjer høyt.

Figur 3 Gunerustårnet sett fra Storgata. Kilde: Geir Rognlien Elgvin, 2018

Plan- og vernestatus

Bygget og eiendommen inngår i planområdet for Guneriuskvartalet og planlegges utviklet i reguleringsaken *Guneriuskvartalet (Brugata 6 - 14, Lybekkergata 2, Stenersgata 16 - 24, Storgata 32) - Planforslag - Forretning, hotell og bolig (S-201507250)*. Gjeldende regulering går under Kommuneplan 2015- Oslo mot 2030, og planområdet ligger i utviklingsområdet U1 og i området for fremtidig bebyggelse og anlegg. I kommuneplanen står det blant annet at det i slike utviklings- og transformasjonsområder skal vurderes høy tetthet, og at det kan vurderes høyere gesimshøyde enn områdets dominerende høyder, dersom etasjer avtrappes. Retningslinjene for kommuneplanen åpner for at det kan vurderes tillatt inntil 30 meter gesimshøyde og inntil 42 meter langs ring 1 (Oslo Kommune, 2015). Innenfor planområdet er det totalt 7 bygninger på byantikvarens Gule liste.

Figur 4 Planområdet og Guneriustårnet i utsnitt fra kart av byantikvarens gule liste med markering av enkeltminner. Kilde: Byantikvaren i Oslo

Fra riv til bevar

I 2013 annonserte Olav Thon-gruppen sine planer om å utvikle kvartalet, og videre i mai 2015 presenterte White arkitekter det første prosjektforslaget på vegne av selskapet (Klette, 2017). Det første prosjektforslaget inneholdt nærmest en total transformasjon av området for å gjøre plass til det nye prosjektet kalt *Femkløveret* som er illustrert nedenfor i *Figur 5*. Konseptet inneholdt blant annet kjøpesenter, kontor, og øvrige kommersielle funksjoner som konferansesenter, kino, treningscenter, samt et hotell på ca. 750 rom med en høyde på 42 meter. Det var også et ønske om et boligårn på ytterligere 7 etasjer med en høyde på 67 meter. Prosjektet inneholdt også eksempler på hvordan den eksisterende bevaringsverdige bebyggelsen i kvartalet i større eller mindre grad kunne inngå i prosjektets arkitektur.

Da forslaget ble lagt ut til offentlig ettersyn mars 2018 kom det inn en del uttalelser som førte til at utbygger besluttet å revurdere planforslaget med mål om å komme frem til et omforent forslag med Plan- og bygningsetaten. Uenighetene gikk blant annet på grad av bevaring, høyder og bebyggelsesstruktur.

Rådet for byarkitektur uttalte seg da forslaget lå til offentlig ettersyn, hvor de foreslo å beholde Guneriustårnet. I det reviderte planforslaget valgte utbygger å beholde Guneriustårnet som en integrert del av kvartalet, og det ble utarbeidet et nytt planforslag i tett samarbeid med Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren. Målet var å skape et levende by-kvartal med et mangfold av

tilbud og muligheter til mange ulike brukere av byen (Oslo Kommune, 2019). Det ble i denne fasen engasjert et nytt arkitektteam bestående av DARK arkitekter og Hille Melbye arkitekter.

Verken Plan-og bygningsetaten eller Byantikvaren er imot rivning av tårnet

Informanten fra Plan- og bygningsetaten som har vært tilknyttet utbyggingsprosjektet forteller at de var svært kritisk til det første forslaget som ble sendt inn. De var da ganske tydelig på at de ikke synes det var et godt grep for utvikling av området. De mente at en betydelig større del av bebyggelsen i kvartalet burde bevares. Uenighetene gikk også på bebyggelsesstrukturen, hvor *Femkløveret* hadde en stjerneformasjon som plan-og bygningsetaten ikke mente var et godt grep. Utbygger la også opp til en tradisjonell kjøpesenterstruktur, hvor Plan-og bygningsetaten mente de burde ha mer utadrettede virksomheter med flere innganger. Uenighetene gikk også på høyder som ikke var i tråd med kommuneplan som sier maks 42 meter.

Når det gjelder Guneriustårnet forteller informanten fra Plan-og bygningsetaten at *”verken vi eller Byantikvaren hadde noe imot at det skulle rives i den første vurderingen til offentlig ettersyn”*(informant B,18.09.2019). Byantikvaren hadde tidlig uttalt at det hadde en verdi, men at det ikke kvalifiserte for Gul liste og at de forholdt seg til dette. De første forslagene illustreres i illustrasjonene nedenfor (*Figur 5 og Figur 6*). Som det fremgår her innebærer forslagene nærmest en total transformasjon av området, for å gjøre plass til det nye prosjektet med økt utnyttelsesgrad.

Figur 5 Illustrasjon av første prosjektillustrasjon "Femkløveret" Modell A 42/67 meter. Kilde: WHITE arkitekter, 2015

Figur 6 Illustrasjon av første prosjektilustrasjon "Femkløveret- Modell B" 42 meter. Kilde: WHITE arkitekter, 2015

Det nye forslaget ble veldig positivt mottatt hos Plan-og bygningsetaten ettersom det etterkom mye av det de etterspurte. Informanten nevner eksempler som at prosjektet nå har en struktur som har flere passasjer gjennom kvartalet, og ikke den samme kjøpesenterstrukturen som det hadde tidligere. Det blir fortsatt et kjøpesenter, men nå med et slags indre torg og glassoverbygg så man får følelse av å være ute. Vern av Guneristårnet er nå inne i planene, og dette ser informanten i Plan-og bygningsetaten som positivt. De har i diskusjonen videre forsøkt å sikre i planen at man ivaretar det som er karakteristisk for Gunerius selv om de skal bygge på. Et eksempel er det blå neonskiltet som de har tenkt å bruke på nytt. Informanten i Plan-og bygningsetaten opplever en sterk vilje til å komme til enighet om et omforent forslag fra forslagsstillers side. På spørsmålet om hvorfor de tror utbygger velger å ta vare på tårnet og bevare mer, svarer informanten at det er ukjent, og at informanten har stilt seg selv det samme spørsmålet, men tenker at det kan ha en viss lønnsomhet.

Tidligere byplansjef nevner at utbygger for Guneriusprosjektet for ikke så lenge siden var aktuell i et oppslag i Aftenpostens A-magasin om hvordan de har preget byutviklingen i Oslo og Norge og hvor utbygger fikk mye kritikk. Informanten mener at selv om det var Rådet for byarkitektur som tok saken, så har oppmerksomheten rundt utbygger i media påvirket utbygger.

Utbygger: For tungt å få igjennom, endret konsept

Informanten fra utbygger forteller at de med det første forslaget møtte veldig stor motstand, og så at det ble for tungt å få igjennom. Motstanden var både politisk og fra etatene, og kritikken var ganske sammensatt. Noen mente det var for ruvende i forhold til verneverdier, og at det var for mye kjøpesenter og for lite bolig.

”Vi tok da avgjørelsen for å gå for et helt nytt konsept, skrinla hele prosjektet og startet på nytt”(informant E, 16.09.2019).

Informanten forteller at når de først begynte på et nytt prosjekt, tok de med Guneriustårnet selv om det ikke var det som var avgjørende. At det var Rådet for byarkitektur som først tok opp verdien av å bevare det, i tillegg til at det var et engasjement på Facebook, samt at byutviklingslederen og byantikvaren også var positive ble her tillagt stor verdi. Utbygger valgte da å fronte det selv om de ikke måtte, og informanten uttrykker dette med *”Vi så at det var noen som oppfattet det som positivt og vi tenkte – hvorfor ikke?”* (Informant E, 16.09.2019).

Informanten påpeker også at dersom de ville revet det, så hadde de kunnet få lov til det men det ville ikke utgjort en stor forskjell rent økonomisk.

Hadde vi revet det hadde vi kanskje fått lov til å bygge noe med litt større fotavtrykk og sånn cirka like høyt, så litt mer verdier hadde vi kanskje klart å skape, men bare marginalt (...) Nå er det veldig rufsete og ikke noe pent, fasader og alt det er jo ikke pent på noen måte. Vi rensker det helt, og rendyrker uttrykket med nye materialer i samme stil. Men fjerner alt som er litt forstyrrende og får frem virkelig hvordan det er tenkt (Informant E, 16.09.2019).

De hadde fått mange høringsuttalelser fra høringsperioden og de visste dermed rammene for det nye prosjektet. Selv om det første prosjektet ble skrinlagt, gjorde arbeidet de hadde lagt ned i uttalelsene fra det første forslaget at det var mulig å komme raskt i gang med det nye prosjektet. De fikk det informanten kaller en *”flying start”*.

Figur 7 Illustrasjon fra tidligere planforslag mai 2018. Kilde: WHITE arkitekter

Figur 8 Illustrasjon av Guneriusårnet i nytt planforslag November 2019. Kilde: DARK arkitekter, 2019

Rådet for byarkitektur vurderer bygget som et reelt kulturminne

Rådet for byarkitektur er oppnevnt av byrådet i Oslo, og uttaler seg om saker, samt prinsipielle eller overordnede temaer som angår byens form og utseende (Oslo Kommune, 2019). I møtereferat fra rådet for byarkitektur vurderer de det første forslaget som ” ...uforenelig med hva de fleste

oppfatter som god byform, godt byliv, og foreliggende intensjoner med overordnede planer” (Tabell 3: Råd for byarkitektur 2018:4). De skriver også at saksdokumentene i svært liten grad viser en lydhør tiltakshaver og plankonsulent. I vurdering av kulturminner viser de til kvalitetspotensiale for en spennende integrering av nytt og gammelt.

De omtaler Jarle Bergs Guneriustårn fra 1971 som et *reelt kulturminne* for generasjoner av Oslobeboere, og synes det er synd at utbygger ikke ser muligheter i å videreutvikle dette. De påpeker også byggets kvaliteter både i dets volum og detaljer. ” Bygget er et av de få forretningsbygg i Oslo som er basert på en relativ avansert heksagonal geometri, som på en elegant måte løser en kompleks bymessig sammenheng” (Tabell 3: Råd for byarkitektur 2018:4). Rådet konkluderer med at Guneriustårnet burde være utgangspunktet for transformasjon, og ber om en ny vurdering av bygget som kulturminne fra Byantikvarens side.

Ny vurdering fra Byantikvaren- ikke kvalifisert for Gul liste

I uttalelse ved offentlig ettersyn fra Byantikvaren september 2018 (Tabell 3: Byantikvaren: 2018) svarer de på oppfordringen fra Rådet for byarkitektur. Byantikvaren skriver her at de ved planoppstart vurderte anlegget til å ha både arkitektonisk verdi som stedstypisk anlegg, og kulturhistorisk verdi som kjøpesenter i byen, men at de likevel valgte å ikke føre det på *Gul liste*. Begrunnelsen var at de ønsket å åpne for en videreutvikling av kvartalet som i større grad ivaretok den eldre og kulturhistoriske bebyggelsen i øst (markert som listeførte kulturminner på *Figur 4*). Byantikvaren vurderte det også som krevende å regulere til bevaring med tradisjonelle vernebestemmelser, men at bygget kan være en interessant kandidat for *Grønn liste*, som er løftet fram som en idé i forbindelse med ny kommuneplan. Grønn liste er ment å være en liste over bygg hvor det kan gjøres større tiltak enn tradisjonelle verneobjekter.

Ifølge informanten fra Byantikvaren var grunnen til at de ikke hadde gitt Guneriustårnet plass på den gule listen ikke at tårnet ikke hadde en verdi, men at

(...)en del av bygningene som er bygget i etterkrigstiden er bygget med materialer som egentlig ikke er bærekraftige i et langt perspektiv. Hvis man da skal skifte alle platene, så er det spørsmål om hvor mye det egentlig er igjen av bygningen (Informant F, 10.09.19).

Informanten fra byantikvaren forteller videre at de også jobber strategisk, og i størst mulig grad engasjerer seg i det som har den høyeste verdien. Samtidig påpeker informanten at de alltid har advokert for at gjenbruk av bygninger skal være førstevalget, og de gjerne ser at de klarer å ta vare på Guneriustårnet.

Flere engasjerte seg

Informanten fra Byantikvaren forteller at det som videre var interessant var at en gruppe arkitekter, etter det første forslaget, begynte å advokere for at tårnet skulle bevares *”for det var så flott”* (informant F, 10.09.2019). Det var ikke en stor gruppe, men de ytret seg i det offentlige rom. Hun forteller at når de da begynner å nå en kritisk masse, at folk er positive, kan de gå inn for å verne nyere tids arkitektur. Ellers er det jo ikke vanskelig å frede operaen for eksempel, den er jo enestående, i motsetning til Lambda, den skulle hun aldri ville frede.

Informanten fra Byantikvaren nevner at utbygger for Guneriuskvartalet egentlig hele veien har vært positive til å gjenbruke tårnet, og at de selv hadde sagt at de aldri hadde sett at de måtte rive det. Etter en lang prosess tror informanten fra Byantikvaren nå at de kommer til å bli enige om det endelige forslaget. En av gårdene i kvartalet blir muligens revet, men det er for å skape gjennomgang, og det er gården som er minst viktig for dem. Her har også Statens Vegvesen vært involvert.

Eldre bygningsstruktur gir utfordringer for dagens bruk

Informant fra utbygger forteller at bygget er et godt eksempel på etterkrigsarkitektur, men at man aldri hadde bygget et slikt bygg i dag. Guneriustårnet har utfordringer knyttet til byggets geometri og har for liten flate til at det er egnet for fornuftige kontorlokaler, som etterspørres i markedet.

Effektive kontorer er avgjørende for dagens bruk i slike prosjekter som Guneriuskvartalet. Kontorer i dag er typisk store med sammenhengende flater, slik at de blir funksjonelle. Tidligere bygde man gjerne mindre og helt andre typer kontorer, men dette er noe man ikke ønsker i dag. I det nye forslaget løser de dette ved å koble tårnet sammen til et nytt kontorbygg som ligger i bakkant. Når man får koblet det sammen blir det mer funksjonelt. I tillegg til en utvidelse av toppetasjen som er litt trukket inn i dag, kommer det en ekstra etasje på toppen slik at bygget blir

12 etasjer høyt. Informanten fra utbygger forteller at hensikten med dette er at bygget skal framstå som et vertikalt element, og ikke et tårn, da det på ingen måte er det med kun 12 etasjer som er foreslått.

I de øvrige deler av kvartalet tar de vare på den lave verneverdige bebyggelsen og lar den ligge som den er. Her skal en del av dem bygges om til bolig og det vil da bli utfordringer knyttet til fundamentering, men dette forteller informant fra utbygger at de skal gjøre i samarbeid med byantikvaren som de har et tett samarbeid med. Informanten nevner også at de har fått lov til å rive ett bygg som er litt anonymt og har blitt bygd om mange ganger.

Kompromissprosjekt

Informanten fra utbygger kaller det nåværende forslaget for Guneriuskvartalet et ”*kompromissprosjekt*”. Informanten uttrykker at de her har tatt utgangspunkt i innspillene fra byantikvaren og kommet med et forslag basert på det, selv om dette betyr at de har måttet ”*svelge noen kameler*” (informant E- 16.09.2019).

4.3 Fiskars Redskapsfabrikk i Nydalen

Fiskars Redskapsfabrikk

Fiskars Redskapsfabrikk er et eldre industribygg fra 1876 og befinner seg sentralt i Nydalen, nærmere sagt Nydalsveien 32B (Illustrert i *Figur 9*). Bygget har tidligere vært en del av Spigerverket Christiania, og huser i dag leietakerne Fiskars utstyrproducent. Fiskars driver i dag sin virksomhet og er en av de siste industriene i Oslo langs Akerselva i det som kalles en kombinasjonseiendom med en grunnflate på 6000 kvadratmeter. Avantor Eiendom er eier av bygget som de kjøpte av tidligere eier Elektro-kjemisk (Elkem) i 1992 (Ulla, 2018).

Nydalen er en del av Nordre Aker bydel og karakteriseres i dag som et område med høy utnyttelse og bymessig utvikling med blanding av boliger og arbeidsplassintensiv næringsutvikling. Nydalen er også et av områdene for knutepunktutvikling i Oslo. Dette er et av de eldste industriområdene langs Akerselva, og samtidig et av de områdene hvor det har skjedd størst transformasjon av den eldre industribebyggelsen de siste 25 årene. Verneinteressene møter her i stor grad behovet og ønsket om utvikling (Kraft, 2019).

Figur 9 Dagens situasjon av Fiskars Redskapsfabrikk (Nydalsveien 32b) sett fra sør-øst. Kilde: Avantor, 2019

Planstatus

Bygget er et vernet kulturminne som i dag er regulert til spesialområde – bevaring (kontor, industri og lager) fra reguleringsplan S-3809 vedtatt 18.10.2000 (Tabell 3: Bystyret: 2000). I reguleringsbestemmelsene (2000, §8) blir det slått fast at Nydalsveien reguleres til *spesialområdebevaring (kontor, industri og lager)*. Her kommer det fram at dersom det skal gjennomføres eksteriørmessige arbeider på bygningen skal planene forelegges Byantikvaren for uttalelse før rammetillatelse gis.

Ifølge uttalelse fra Byantikvaren til bestilling av oppstartsmøte i 2016 (Tabell 3: Byantikvaren: 2016) fremkommer det at bevaringsreguleringen fra 2000 er vedtatt i forbindelse med Avantors utbygging i Nydalen, hvor Redskapsfabrikken var den eneste industribygningen som ble prioritert for bevaring innenfor planområdet, og er ett av de siste industribyggene i Nydalen som ikke har blitt transformert. Bevaringsreguleringen var også i tråd med retningslinjene i KDP – 4, Akerselva miljøpark (vedtatt 28.11.1990), hvor Redskapsfabrikken var båndlagt for regulering til bevaring som del av det verdifulle miljøet og landskapsrommet langs Akerselva.

Figur 10 Planområdet for Nydalsveien 32b i utsnitt fra kart over byantikvarens gule liste med markering av enkeltminner. Kilde: Byantikvaren i Oslo.

Ønske om utvikling

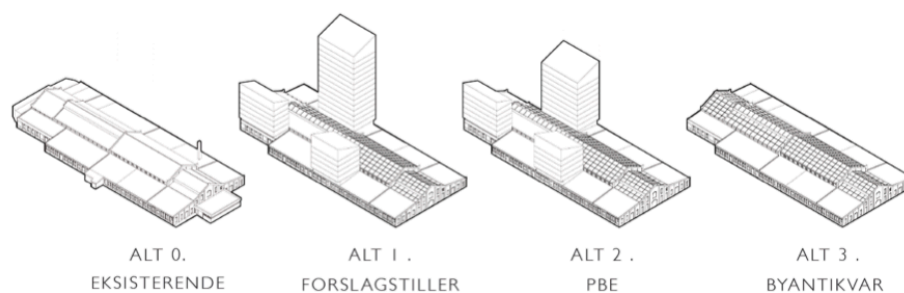
I november 2015 inviterte Avantor til arkitektkonkurranse med et ønske om å utvikle eiendommen i forbindelse med at leiekontrakten til Fiskars redskapsprodusent går ut i 2021. Eiendommen ønskes omregulert til blandet formål med bolig, næring, industri og utadrettet virksomhet etablert i den historiske bygningsmassen. I planforslag til offentlig ettersyn 05.08.2019 (Tabell 3: Plan- og bygningsetaten, 2019) foreslås det tre boligår plassert innenfor fasadene til eksisterende bebyggelse med høyder opp til 13, 8, og 7 etasjer, som vil utgjøre 80-90 boenheter (Illustrert i Figur 11). Hele prosjektet planlegges gjennomført som et Future-Built prosjekt.

Figur 11 Illustrasjon av fremtidig situasjon av Fiskars Redskapsfabrikk (Nydalsveien 32b) i planforslag til offentlig ettersyn 05.08.2019. Kilde: Saha arkitekter, 2019

Nydalen er et kollektivknutepunkt med T-banestasjon samt start-og endepunkt for flere busslinjer. Bygget ligger svært sentralt i dette området, med kun et par minutters gange fra T-banestasjonen. Utbyggingsprosjektet argumenterer for at det skal åpne opp det introverte bygget, og transformere området til en mer levende, attraktiv og inkluderende bydel. Utviklingen skal ifølge utbygger skape grunnlag for nye trygge boligkvarterer med høy boligkvalitet. Forslaget ble ikke særlig godt mottatt av byantikvaren, men Plan og bygningsetaten var i større grad positiv.

Det samlede planforslaget ble i august 2019 lagt ut til offentlig ettersyn med tre ulike alternativer, fra forslagsstiller, Plan-og bygningsetaten og Byantikvaren som illustrert i *Figur 12*.

Figur 12 Oversikt over de ulike planalternativene (Illustrasjon: Hentet fra planforslag for Nydalsveien 32B 05.08.2019).

Oppstart og første forslag

Informanten som representerer utbygger forteller om prosessen rundt Redskapsfabrikken fra oppstart og det første forslaget. Informanten forteller at de hadde sett at bygningen hadde potensiale, og de ønsket å utvikle eiendommen. De startet med å utlyse til en arkitekturkonkurranse hvor de fikk stor oppslutning. Teamet *I love Nydalen* ble valgt som vinner av en jury bestående av arkitekter fra arkitektthøyskolen og Future-Built. Informanten fra utbygger forteller at videre, i forkant av oppstartsmøte hos Plan-og bygningsetaten (07.04.2017), var tidligere byplansjef og byantikvaren på befaring og kikket på forslagene fra arkitektkonkurransen. Utbygger hadde fått signaler fra byplansjefen om at dette var positivt og at her hadde plan-og bygningsetaten slik informanten uttrykte "lyst å få til noe".

Informanten fra utbygger opplevde at Byantikvaren var tilbakeholden, og ga uttrykk for hvilket av forslagene det etter deres syn, ikke var aktuelt å jobbe videre med. Grunnen var at det innebar å

rive store deler av bygningene. Informanten som representerer utbygger oppfattet samtidig at de ikke var helt utelukket ”...å prøve å få til noe”.

Ødeleggelse av kulturminnekvalitet

Da prosjektet ble oversendt kommunen i november 2016 med annonsering om bestilling av oppstartsmøte for endret regulering av Nydalsveien 32b, uttalte byantikvaren at de frarådet forslaget ettersom det var i strid med vernereguleringen. Her meldte de også at de ville utarbeide en alternativ plan og vurdere oversendelse til Riksantikvaren for innsigelse, dersom ny regulering ikke i tilstrekkelig grad tok hensyn til bevaringsinteressene knyttet til Redskapsfabrikken.

Informant fra Byantikvaren omtalte bygget som bærer av industrihistorien i Nydalen, og eneste gjenværende bygning fra *Spigerverket* som hadde flere fabrikker der en gang i tiden. Informanten forteller videre at det som også er interessant er at bygget er blitt utviklet og bygget på, noe som er typisk for industriarkitekturen. Det er et nyttebygg som stadig utvikles i henhold til ny teknologi med videre, så her er det ikke den arkitektoniske verdien som gir utslag alene. Bygget har også en klar symbol og identitetsskapende verdi knyttet til industrihistorien, som det finnes få spor av i området i dag.

Hos Byantikvaren uttrykker vår informant sin frustrasjon over forslaget, og mener det fortsatt langt fra å etterkomme deres ønsker om bevaring av kulturminneverdiene. Informanten mener at man i forslaget for Redskapsfabrikken ødelegger kulturminnekvaliteten.

Det som er veldig rart, det er at reguleringsplanen er fra tidlig 2000- tallet. Da bestemte man seg for at på hele området, var det én bygning som skulle stå igjen her, og det var Redskapsfabrikken, og den skulle man ikke røre. Også går det bare noen år, også er man i full steam med å ødelegge bygningen vil jeg si. For dette er regulert til bevaring (Informant F, 10.09.19).

Plan-og bygningsetaten positiv

I referat fra oppstartsmøtet mai 2017 skriver Plan-og bygningsetaten:

Vi støtter forslag om kombinert bolig- og næringsbruk med høye klima- og miljøambisjoner (FutureBuilt-prosjekt). Det må sikres god bokvalitet herunder tilstrekkelig utearealer til boligene og at bevaringsinteresser ivaretas. Plan- og bygningsetaten støtter det arkitektoniske hovedkonseptet, men mener byggehøydene må reduseres til 10 etasjer slik at Gullhaug Torg blir den tydelige markøren i området. De bevaringshensyn som er beskrevet under 4.1 må ivaretas. Dette dreier seg særlig om bevaring av yttervegger, tverrvegger, takkonstruksjoner og opprinnelige vinduer, samt sporbarhet av eldre bygningskomponenter ved plassering av og materialgjennbruk i nye komponenter. Dette må sikres i egne reguleringsbestemmelser (Tabell 3, Plan-og bygningsetaten 2017:1).

I intervju med en informant hos Plan-og bygningsetaten forsvares behovet for fortetting og utbygging i Nydalen. Samtidig har det vært en intensjon om å bevare så mye som mulig, og at i dette prosjektet er det mulig å få til begge deler.

Informanten forteller at de har vurdert det slik at de ønsker mer fortetting i Nydalen som er i tråd med kommuneplanen. Siden Redskapsfabrikken er såpass sentralt i Nydalen, ser de prosjektet som et fint tilskudd i denne sammenhengen.

Vi ønsker å få inn flere boliger spesielt i Nydalen hvor det bare er næringsareal i dag omtrent. Ønsket er å få en levende bydel. Med kun næring er det ikke noe liv på kveldstid. Hvis man da får inn bolig vil det bli mer bruk hele døgnet av gaterom og torg og møteplasser og ikke bare langs Akerselva som det er i dag(...).Men så ser vi også det at, det å bygge bolig her er jo mer fremtidsrettet. Hvor en kan se på det å bevare bygningen, samtidig som man bevarer det uttrykket den har på gateplan men legger opp til bygninger oppå og innenfor eksisterende fasade som er der i dag (Informant A, 18.09.2019).

For Plan-og bygningsetatens helhetlige vurdering, se dokumentet ”planforslag til offentlig ettersyn” (Tabell 3: Plan-og bygningsetaten, 02.08.2019a).

Utbygger – bevaring gjennom *onfill*

I utbyggers planforslag som ligger til offentlig ettersyn (05.08.2019, s.92) står det at ”Planforslaget er basert på idéen om at kulturhistoriske bygninger i en del tilfeller best kan bevares for ettertiden gjennom påbygging og ny bruk”, samt at utbygger mener *onfill*-prinsippet er svært godt egnet som utgangspunkt for bevaring av den gamle Redskapsfabrikken. De viser også at dette prinsippet har vunnet anerkjennelse gjennom flere profilerte prosjekter både i Norge og internasjonalt, og viser til referanseprosjekter som DOGA og Hasle linje i Oslo, Elbphilharmonie i Hamburg, og Fahle House i Tallin.

I intervju med utbygger uttrykker informanten at ”*Vi mener jo at man kan bevare og samtidig lage noe nytt. Vi bevarer jo hele bygningen som sådan*” (informant D, 12.09.2019). Informanten påpeker også at det er enorme merkostnader på bygningen, og at bygget ikke har noen verdi rent økonomisk. Taket må skiftes da det ikke tåler snømassene og det er ikke isolert. De må i tillegg refundamentere hele bygningen ettersom den trolig står på kvikkleire. Vinduene må også tas ut, repareres og settes inn på ny. Samtidig har bygget opplevelsesmessig en verdi som vil skape en helt annen opplevelse enn et nybygg, og som de ønsker å bevare, og informanten sier ”*det vil jo skape en helt annen opplevelse å gå inn i et bygg som fremstår som et historisk bygg*” (ibid.). Bygget har en stor grunnflate på 6000 kvm, og utbygger uttrykker at det er en enorm grunnflate som er vanskelig å fylle. Informanten forteller at de blant annet har sett på muligheter for å lage badeland i første etasjen. ”*Det er en enorm bebyggelse og vi hadde fått plass til et fullt badeland og trimrom*” (ibid.).

I tillegg legger informanten vekt på at de ønsker de å gjøre store grep med utearealene, der de vil prioritere gang- og samt områder for fordreining av overvann. De tror ikke at man vil klare å lage noe i det eksisterende bygget som kan forsvare kostnaden knyttet til nødvendig rehabilitering av bygningen og opprustning av utearealene uten boligårnene.

Det som skaper økonomi i prosjektet og det som gir oss muligheten til å gjøre det, det er boligårnene. Så får vi ikke til boligårnene, og byantikvarens forslag blir vedtatt, så blir det bare stående og forfalle antakeligvis (Informant D,12.09.2019).

Utbygger for Redskapsfabrikken oppfatter at en del vern går for langt, og trekker frem vernet av gamle Schibsted trykkerier fra 90-tallet som eksempel. Informanten er kritisk til dette og sier

(...) det blir skapt en bygning tilbake som man ikke får brukt til noe, og det blir et dårlig område med vernet. Man får ikke utnyttet tomten, så blir det noe ubrukelig som blir stående midt i som bare er forstyrrende istedenfor å bygge boliger, og det er jo behov for boliger (Informant D, 12.09.2019).

Informanten påpeker videre at Oslo vokser og kommer til å vokse i all evighet. Dersom man ikke bygger rundt knutepunkter slik som i Nydalen/Storo, må eneboligområder gjøres om til blokkbebyggelse, slik som for eksempel Nedre Grefsen og Smestad. Informanten hevder da at det er bedre å bygge høyt og tett i de områdene man allerede bygger, og sier *”Da tror vi det er bedre å heller bygge tett på knutepunkt”* (Informant D,12.09.2019).

Informanten fra utbygger er videre optimistisk på at deres forslag for Redskapsfabrikken vil nå gjennom. De har investert mye penger i prosjektet, *”Bare det å utrede og gjennomføre den prosjekteringen og reguleringen vi har gjort koster 20 millioner, så vi har jo troen på det!”* (Informant D,12.09.2019). Informanten sier at dersom de er heldig får de det ferdig regulert og vedtatt innen et år, slik at de kan begynne å bygge når leiekontrakten til Fiskars går ut om to år. Til spørsmålet om de tror Byantikvaren vil sende innsigelse til Riksantikvaren, sier informanten at *”vi tror ikke det i og med at vi bevarer så mye som vi gjør da. Hadde vi revet prosjektet så hadde det vært en forståelse for det”* (ibid.).

Riksantikvaren- ikke reell bevaring

I oktober 2019 reiste Riksantikvaren innsigelse til planalternativ 1 og 2, som er både forslagsstiller og Plan- og bygningsetatens planforslag, fordi de *”ikke sikrer en reell bevaring av Redskapsfabrikken”* (Tabell 3: Riksantikvaren 2019:5).

Riksantikvaren skriver i innsigelsesbrevet (Tabell 3: Riksantikvaren 14.10.2019) at Redskapsfabrikken som forslaget omfatter har en høy kulturhistorisk verdi som en godt bevart og autentisk del av den tidligere industrialiseringen i Norge langs Akerselva. De skriver at anlegget har *”vesentlig nasjonal og regional kulturhistorisk interesse, som en representant for den tidlige mekaniske industrien i Norge, og et sentralt historisk ankerfeste for Nydalens identitet som industristed.”* Det tillegges vekt at bygningen ble oppført for Christiania Spigerverk, tidligere et av Norges største industrikonsern, og at bygningen har vært i bruk som produksjonslokale helt siden 1877.

De anerkjenner samtidig at vern gjennom bruk er et svært viktig prinsipp, både for å ta vare på bygninger som kulturminner, og i et klimaperspektiv. Samtidig ”må det å legge til rette for ny bruk veies opp mot bygningens kulturhistoriske interesse og integritet, og ny bruk må skje på bygningens premisser slik at både ny bruk og reelt vern kan oppnås” (Tabell 3: Riksantikvaren 14.10.2019:3).”Ettersom Redskapsfabrikken er av nasjonal interesse, må den sikres et reelt vern som en helhet. Dette innebærer at byggets form, også takform, må bevares...”, ”Dette sikres ikke i planalternativene, der i praksis bare rester av bygget blir igjen, og fungerer som en kulisser for de tre boligårnene og det totalt transformerte taket med uteoppholdsarealer med mer” (Ibid, s.3-4).

Plan-og bygningsetaten fremmer likevel forslag 2

Etter referat fra bemerkingsmøte den 18.11.2019 (Tabell 3:Plan-og bygningsetaten, 2019, b) uttaler Plan-og bygningsetaten at de likevel velger å fremme alternativ 2 med formål om å komme til omforent planforslag med forslagsstiller. Plan-og bygningsetaten skriver at de likevel ønsker å beholde alternativ 2 og fremme det til politisk behandling selv om det ikke er det de kaller ”et tradisjonelt vern”. Plan- og bygningsetaten skriver at de ser at den eneste måten å imøtekomme innsigelsen fra Riksantikvaren, vil være å trekke både alternativ 1 og 2, og anbefale Byantikvarens alternativ 3 som er det nærmeste man kommer et reelt vern.

Alternativ 2 har vernebestemmelser til fasade og delvis takflate men alternativet ikke er et tradisjonelt vern. PBE mener nybyggene ikke vil svekke det kulturhistoriske til det ugjenkjennelige, og mener man fortsatt kan bevare det kulturhistoriske elementet, og samtidig vise den tiden vi nå lever i referat fra bemerkingsmøte 18.11.2019 (Tabell 3:Plan-og bygningsetaten, 2019b).

Utbygger svarer

Utbygger skriver i kommentar til uttalelsen at de har tatt utgangspunkt i at bygningen primært har hatt en lokalhistorisk verdi, da det ikke har vært markert til å ha nasjonal kulturminneinteresse i kommuneplanens arealdel. De tar Riksantikvarens vurdering til etterretning, men kan ikke se at dette i seg selv krever en annen tilnærming til bevaringsspørsmålet, og står fast med sin argumentasjon om at onfill er en god bevaringsstrategi.

Påbygging (onfill) av kulturhistoriske bygninger er bredt anerkjent og akseptert som en hensiktsmessig og god bevaringsstrategi der opprinnelig anvendelse av bygningen ikke lenger er ønskelig eller mulig. (...) påbygging og ombygging til relevant bruk slik sett kan sies å være i tråd med bygningens historie”. Bevaring gjennom påbygg og gjenbruk vil sikre en *reell* og *fremtidsrettet* bevaring av Redskapsfabrikken (*Tabell 3:Avantor, 2019:2*).

Utbygger skriver også at påbygg ikke vil svekke den kulturhistoriske konteksten vesentlig, og at grepet heller vil styrke opplevelsen av det industrihistoriske miljøet i området. Til øvrige kommentarer fra andre som uttalt seg under høringen, forsvares forslaget langt mot de som ikke ønsker ytterligere fortetting i Nydalen med ”Fortetting med høy utnyttelse rundt Nydalen kollektivknutepunkt er i tråd med kommuneplanens byutviklingsstrategi” (*Tabell 3:Avantor, 2019:3*).

4.4 Oppsummering

Gjennom empirikapittelet har jeg nå synliggjort hovedargumentasjonen og standpunktene til de ulike aktørene i utvikling av de to byggene i de aktuelle caseområdene. Ut fra empirien kommer det frem at ved de to utbyggingsprosjektene er ulike tilnærminger til bevaringsspørsmålet. I tilfellet for Gunerius velger utbygger å bevare tårnet når de fremmer nytt reguleringsforslag, etter at bevaringsverdien ble satt på agendaen av Rådet for byarkitektur, hvor de mente tårnet var et reelt kulturminne og at det burde være utgangspunktet for transformasjon. Når det kommer til Redskapsfabrikken derimot, er det i utgangspunktet et formelt vern til grunn, men betydningen av vernet utfordres i møtet med ønske om utvikling. I det neste kapittelet skal funnene fra empirien diskuteres videre for å besvare oppgavens hovedproblemstilling.

Kapittel 5 - Diskusjon og analyse

5.1 Verdsetting av kulturminner i kompakt byutvikling

Oppgavens hovedproblemstilling er *hvordan tillegges kulturminner verdi av ulike sentrale aktører i byutvikling, og hva betyr denne verdien i diskursen om kompakt byutvikling?*

Dette skal belyses gjennom diskusjon og analyse av oppgavens underspørsmål. Her går kapitlet nærmere inn på hvordan verdien av Gunerustårnet og Fiskars Redskapsfabrikk tillegges verdi som kulturminner, og hvordan dette betinges dette av knutepunkt og gjennom den autorative og de opponerende diskurser.

Ved bruk av en diskursanalytisk tilnærming vil jeg i dette kapitlet diskutere de empiriske funnene fra kapittel fire for å besvare hovedspørsmålet. Som Smith (2006) argumenterer for, er kulturminneverdi noe som konstrueres gjennom en kulturell praksis, som er involvert i konstruksjonen og reguleringen av en rekke verdier og forståelser. Utgangspunktet er derfor at det er den aktuelle empiriske konteksten som legger grunnlag for kulturminneverdien i de to casene.

Innenfor kulturminnediskursen er det i følge Smith (2006) den autorative diskursen som etablerer utgangspunktet for verdisettingen, og som utfordres av de opponerende diskurser. Diskursanalyse retter søkelyset mot diskurser og hvordan fenomener blir til. Ved å studere det som er ytret og gjort, kan diskursanalyse bidra til å forstå hvordan kulturminneverdi er et relativt begrep som skapes, opprettholdes og påvirkes gjennom autorative og opponerende diskurser.

I lys av dette kan vi se på omstendighetene rundt reguleringsprosessen til Gunerustårnet og Fiskars Redskapsfabrikk, som et resultat av ulike beslutninger og verdiforståelser. Kapitlet vil først rette oppmerksomheten mot hvordan kollektivknutepunkt, hvor press på fortetting er størst, har påvirket verdsetting av kulturminnene. Deretter ser jeg på hvordan den autorative og de opponerende diskursene får betydning for vurderingen av kulturminneverdien. Gjennom diskusjonen presenteres konkrete eksempler på hvordan de sentrale aktørene vurderer kulturminneverdien, og deres forståelse av vern og verdi.

5.2 Kulturminner og kollektivknutepunkt

Det første underspørsmålet er *på hvilken måte plassering av kollektivknutepunkt legger føringer for verdsettingen av kulturminner?*

Kommuneplanens målsetninger for en grønn byutvikling i Oslo bygger på flere byutviklingsdiskurser. Dette er blant annet kompakt byutvikling gjennom fortetting på en side, samtidig som de ønsker å bevare viktige kulturminner. Disse to interessene møtes særlig når kulturminner befinner seg ved kollektivknutepunkt, hvor presset på fortetting er størst som vi har sett eksempler på i de to casene. I dette delkapittelet skal jeg diskutere videre i hvilken grad plassering av kollektivknutepunkt legger føringer for verdsettingen av kulturminner, gjennom hvilken rolle storylinen om kompakt byutvikling har hatt i diskusjonen om de to utbyggingsprosjektene.

Først og fremst sikter Oslo kommune mot en sterk fortetningsstrategi ved at byen skal vokse ”innenfra og ut og langs banenettet” i tråd med prinsipper for arealeffektiv og klimavennlig byutvikling (Byrådet i Oslo, 2019). Som en del av den kompakte byutviklingen, skal det ved knutepunkt og utviklingsområder legges til rette for høy utnyttelse av arealer, med et ideal om bærekraftig utvikling.

I gjeldende kommuneplan står det samtidig tydelig at kulturminner er viktig å ta vare på (Oslo Kommune, 2015). Den historiske byen blir omtalt som en ressurs for utviklingen av Oslo, og beskrevet som en satsning innunder et mål om å styrke Oslos blågrønne preg. Det heter at ”Kulturminner skal sikres for ettertiden” (Oslo Kommune, 2015: 37). Dette innebærer i følge kommuneplanen at utviklingen må balanseres med bevaring av viktige kulturminner. Disse viktige kulturminnene er ifølge kommunen de som er kilde til kunnskap og identitet, og som styrker forståelsen av historien innenfor viktige epoker, og bidrar til å skape tilhørighet (ibid).

Det å balansere disse to interessene kan bli en utfordring for kulturminner som befinner seg ved kollektivknutepunkt hvor presset på fortetting er størst og hvor interessene møtes. Som Børrud et al. (2018) viser til, er det i idealet om bærekraftig utvikling også en iboende motsetning i ambisjonen om å balansere vekst og vern. Samtidig argumenterer Børrud (2014) for at endringen i kulturarvens status fra *egenverdi* til *ressurs* kan løfte kulturminnevernet ut av trusselbildet. Hanssen og Aarsæther (2018) påpeker her at en utfordring da blir å skille hvorvidt en endring som

fortetting, kan bidra til å styrke de kulturhistoriske og sosiale kvalitetene, eller om det på sikt kan komme til å undergrave disse.

Slik jeg ser det vil kulturminneverdier og den eksisterende bebyggelsen kunne bidra med identitetsskaping og være et grunnlag for utviklingen av den kompakte byen, men spørsmålet blir da om dette er tilfellet? Samtidig er det også viktig å bygge tett ved kollektivknutepunkt for å legge til rette for bruk av kollektivtrafikk for å redusere energiforbruk og transportomfang og utslipp. Det som kom tydelig fram i begge casene var at alle informantene ser en kulturminneverdi ved de to utbyggingsprosjektene, men på ulike måter. Dette innebar at de også plasserer seg ulikt med hensyn til verdivurderingen av det aktuelle kulturminnevernet. Samtidig legger også byggets lokalisering ved kollektivknutepunkt store føringer for verdivurderingen, men på to ulike måter ettersom verdigrunnlaget og verdiforståelsen i de to casene er ulikt.

Fiskars Redskapsfabrikk – autentisitet og økonomisk verdi

Når det gjelder Redskapsfabrikken er den i utgangspunktet regulert til bevaring i år 2000 etter plan- og bygningsloven i forbindelse med utbygging og transformasjon av Nydalen de siste 25 årene. Dette er også forankret i kommuneplanen ved at det står at industribebyggelsen er en av hovedepokene for viktige kulturminner. Kulturminneverdien er i utgangspunktet definert av det Smith kaller ”ekspertene” som da er innenfor en autorativ vernediskurs, hvor deres storyline baserer seg på at kulturminner har en egenverdi. For Byantikvaren bygger verdsettingen på Redskapsfabrikken som et fysisk autentisk kulturminne fra industrisiden. Autentisitet er en sentral dimensjon når byantikvaren gjør sin verdivurdering, og da med vekt på byggets autentisitet med hensyn til byggets materialitet.

Verdibegrepet kan også ses i lys av Thornsby (2012) sine begreper om verdi og verdisetting av kulturminner innenfor et økonomisk perspektiv. Han deler verdien kulturminner har i seg selv og verdien de generer inn i økonomisk og kulturell verdi som vist til i kapittel 2. Redskapsfabrikken har med det vi i Thornsby's termer kan definere som ikke-bruks verdi hvor mennesker setter pris på eksistensen av kulturarv selv om de ikke får en direkte fortjeneste av det selv. I tillegg har det en meningsverdi, ved at den ønskes å bevares for den nytten andre vil ha av ressursen en gang i fremtiden, og en fremtidig verdi for fremtidige generasjoner.

Den kulturelle verdien Redskapsfabrikken generer som bygg, knytter seg særlig til det autentiske innenfor den autorative diskursen. Kulturminnemyndighetene vektlegger dette i sin argumentasjon, og dersom det gjøres de foreslåtte inngrep vil dette ødelegge en viktig kulturell verdi bygget genererer.

Samtidig er byggets lokalisering i et utviklingsområde med umiddelbar nærhet til både t-bane og annen kollektivtransport, som innebærer at området gir muligheter for utvikling. Utbygger ser også at bygget har en slik kulturell verdi men opplever at den økonomiske bruksverdien er lav slik bygget står nå, og vil være høyere ved en potensiell utvikling. Den kulturelle verdien for dem innebærer ikke autentisitet i like stor grad som hos kulturminnemyndighetene. Utbygger ser at dette fint kan kombineres, med en utvikling av bygget samtidig som man i følge dem ”tar vare på hele bygningen som sådan”(informant D- 12.09.2019). Utbygger for Redskapsfabrikken argumenterer videre for at dersom de skal klare å få til det de ønsker på tomten, og for å ta vare på bygget er de avhengige av boligårdene.

Planmyndighetene ser også disse verdiene, men velger som vi har sett å veie hensynet til fortetting høyere enn å bevare bygget i sin helhet. Planmyndighetene støtter utbyggers forslag, og ønsker å gå sammen med utbygger om et omforent forslag med å bygge ut boligård innenfor Redskapsfabrikken fotavtrykk, på tross av at forslaget i følge kulturminnemyndighetene forringer de høye kulturminneverdiene. De bruker storylines som bærekraftig utvikling og kulturminner som ressurs, og at man ved planforslaget får til en god kombinasjon av utvikling og bevaring.

Planmyndighetenes vurdering viser hvordan Oslo kommune ser på fortetting og *mixed use* som et nødvendig hensyn i planleggingen av den kompakte byen. Området er i dag preget av kontorbygg, og ved å få inn mer bolig vil dette kunne bidra til økt byliv og mer aktivitet større deler døgnet som både utbygger og kommunen ønsker. En av informantene fra plan-og bygningsetaten uttrykte også dette under intervjuet:

(...) vi ønsker å få inn flere boliger spesielt i Nydalen hvor det bare er næringsareal omtrent. Ønsket er å få en levende bydel. Med kun næring blir det ikke noe liv på kveldstid. (...) det å bygge bolig her er mer fremtidsrettet. Hvor man kan se på det å bevare bygningen, samtidig som man bevarer det uttrykket den har på gateplan (informant A, 18.09.2019).

Dette viser i tilfellet for Redskapsfabrikken at kompakt byutvikling og knutepunktsfortetting får stort gjennomslag i diskursen om byggets verdi ved bevaring, og hvor de ser på bygget som en ressurs for utvikling gjennom å både bevare og bygge ut gjennom *onfill*. Dersom bygget hadde hatt en annen lokalisering, hadde muligens verdivurderingen blitt en annen.

Guneriustårnet – arkitektonisk verdi

I tilfellet for Guneriustårnet var behovet og potensialet for utvikling og oppgradering en tydelig pådriver for utbyggingsprosjektet i starten. Informanten fra utbygger viser til behovet for effektive kontorlokaler, og at det å bygge tett er viktig i et miljø-og klimaperspektiv gitt byggets lokalisering. Aksepten for å endre var dermed høy da de utgangspunktet ønsket å rive tårnet. Selv om byantikvaren og plan-og bygningsetaten ga uttrykk for at det hadde en viss verdi, så det ikke ut til å få gjennomslag i første omgang.

Lanseringen av verneverdi gjennom Rådet for byarkitektur som en opponerende diskurs, påvirket utbyggers vurdering av tårnet som kulturminne. Gjennom den opponerende diskursen fremkom det med dette synspunkter om at bygget hadde en verdi ved bevaring både arkitektonisk og for mange Osloboere. Utbygger nevner også at forskjellen av det de hadde fått bygget opp igjen dersom de hadde revet, ikke hadde vært en vesentlig forskjell størrelsesmessig fra det de bevarer. Byantikvarens prioritering av den eldre bebyggelsen innebærer at nyere arkitektur blir nedprioritert av begge etater, og er da slik at bare eldre bebyggelse har høy bevaringsverdi?

Dersom utbygger hadde ønsket å rive, hadde de hatt mulighet til det fra kommunens side. Det som er avgjørende i tilfellet for Guneriustårnet blir da at utbygger selv ser verdien av vern.

Kulturminner som ressurs ved knutepunkt - Aksepten for å endre blir høyere

I tilfellet med både Fiskars Redskapsfabrikk og Guneriustårnet anerkjenner aktørene at det er en kulturminneverdi, og de ønsker å bevare gjennom bruk av byggene som en ”ressurs” i utviklingen av området. Dette samsvarer med Børrud (2014) som sier at endringen i kulturarvens status fra *egenverdi* til *ressurs* kan løfte kulturminnevernet ut av trusselbildet. Utbygger ser selv en verdi i bygget som en ressurs for utvikling, og velger å bevare det. På en annen side posisjonerer de seg ulikt i forhold til grad av bevaring, og hvordan en slik bruk av ”ressursen” best kan utnyttes. I

tilfellet for Fiskars Redskapsfabrikk truer bruken av ”ressursen” kulturminneverdiens autentisitet. Dette samsvarer med Kolen (2006) som viser til at utfordringen med dette imidlertid er at bruken av et ”moderne globalt formspråk” kan ha en utjevningseffekt på transformasjonsområder, og at historiske steder og identiteter mister for mye av deres originale uttrykk i ulike designprosesser fordi de blir for påvirket av tidens formspråk.

Hanssen og Aarsæther (2018) viser også til en utfordring med fortetting som er hvorvidt det kan bidra til å styrke eller på sikt kan komme til å undergrave kulturhistoriske og sosiale kvaliteter. Kommunen vurderer i Redskapsfabrikkens tilfelle at hensynet til utvikling veier tyngre, og aksepten for å endre blir dermed høyere. I tilfelle med Guneriustårnets er det press på en høy utnyttelse, og i møte med dette blir det da opp til utbygger å se en verdi av å bevare når det ikke foreligger et formelt vern. Byantikvaren tok her en strategisk vurdering. De så da at bygget hadde en verdi, men valgte heller å kjempe for den eldre mer verneverdige bebyggelsen. Dette viser at de åpner opp for endringer, men kjemper for den eldre bebyggelsen som i følge dem har høyest verdi. Dette er et valg Byantikvaren velger å gjøre der det foreligger press på flere kulturminneverdier samtidig. I lys av dette viser de to casene hvordan aksepten for å endre blir høyere, som en effekt av bygenes lokalisering ved knutepunkt.

Delkonklusjon

De to casene viser hvordan kompakt byutvikling veier tungt i vurderingen hvor det er kulturminneverdier involvert. Konklusjonen blir da at plassering av kollektivknutepunkt legger føringer for en høyere utnyttelse som kan komme til å svekke verdsettingen av kulturminner til fordel for bolig og næringsutvikling.

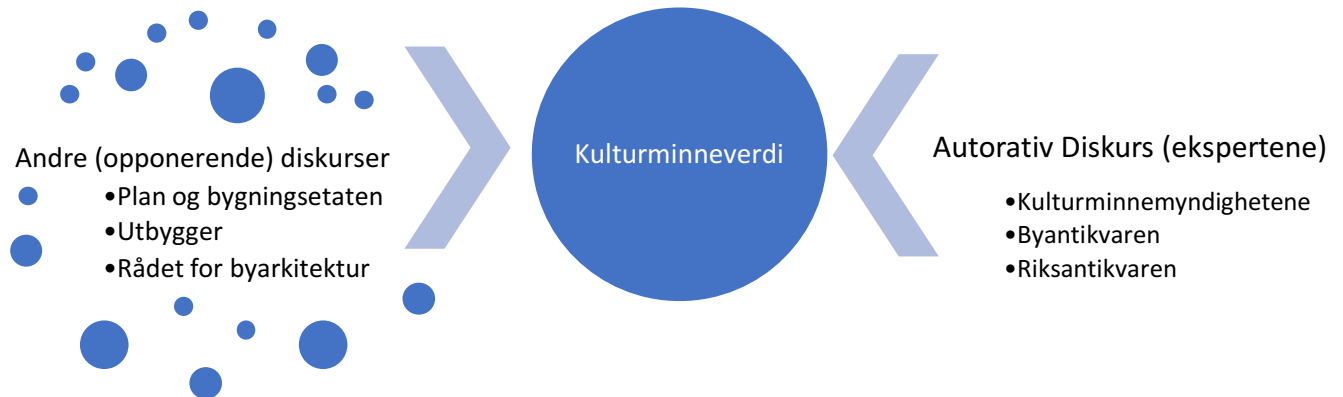
I det etterfølgende avsnitt vil jeg rette oppmerksomhet mot hvordan kulturminner tillegges verdi og konstrueres gjennom det Smith kaller den autorative diskursen og de opponerende diskurser.

5.3 Autorative og opponerende diskurser

Videre er det andre underspørsmålet *hvordan kulturminneverdi defineres gjennom autorative og opponerende diskurser*. For å besvare dette vil jeg belyse konkrete eksempler på hvordan sentrale aktører fremmer sine storylines med formål om å få gjennomslag for sin vurdering av kulturminneverdien, og hvilken forståelse av virkeligheten som ligger til grunn for vurderingen.

De empiriske funnene viser tydelig at kulturminneverdi er dynamisk og forhandles frem gjennom planprosessen for de to casene. Alle aktørene ser en verdi, og opplever denne kulturminneverdien som positiv for utbyggingsprosjektene. Men blant aktørene i plansaken er det ulike forståelser av kulturminnets verdi, og som dermed får påvirkning på grad av bevaring særlig når det slik som vist i forrige delkapittel, kollektivknutepunkt har en så høy verdi og kan svekke verdivurderingen.

Ut fra Smiths syn er kulturminneverdi noe som konstrueres og reproduseres hovedsakelig innad i de autorative diskursene, og utfordres av de opponerende diskursene. I byutvikling er det flere beslutningstakere og aktører som deltar og har innflytelse på utfallet som blir våre fysiske omgivelser hvor i dette tilfellet bygninger. Samtidig utfordres definisjonen av kulturminneverdi innenfor den autorative diskursen i møte med samfunnsmessige endringer. Det er derfor interessant å se hvilken betydning det autorative diskursen får for verdivurderingen, og hvordan den påvirkes av opponerende diskurser. I dette tilfellet kan det som Smith kaller ”ekspertene”, sammenlignes med kulturminnemyndighetene, representert av Byantikvaren og Riksantikvaren. De andre aktørene har en annen oppfattelse av hva som utgjør verneverdien, og kan derfor kalles de opponerende diskursene. De opponerende diskurser er her representert av utbygger, plan-og bygningsetaten og rådet for byarkitektur. Hvordan disse diskursene påvirker den aktuelle kulturminneverdien er illustrert i *Figur 13*.

Figur 13 Autorativ og opponerende diskurser og kulturminneverdi

Hvordan de ulike aktørene vurderer verdien av kulturminner ulikt innenfor de ulike diskursene skal jeg nå komme nærmere inn på for å svare på det presenterte underspørsmålet.

Ulike forståelser av verdi

Først vil jeg gi en oversikt over hva forståelsen av hva verdi innebærer for aktørene innenfor de ulike diskursene. Kulturminneverdi er et dynamisk begrep som vi har vært inne på og derav vil hva som utgjør kulturminneverdien forhandles frem mellom ulike aktører i møtet med utvikling. Dette underbygges også av tidligere byplansjef når informanten forteller at

(...) tålegrensen er et udefinert og bevegelig mål når det kommer til kulturminner og man blir derfor stående og slå hverandre i hodet med hardest mulig argumenter (informant C, 11.09.2019).

5.3.1 Vern og verdi innenfor den autorative diskursen

For byantikvaren som representerer det Smith kaller den *Autorative* diskursen, kommer det frem av empirien at de fremmer en storyline om kulturminner som egenverdi, og som for dem innebærer at man må skille mellom vern og transformasjon. Byantikvaren bruker også begreper som bygningens integritet, autentisitet og historiske sitater som viktige når det kommer til vern og verdi innenfor den autorative diskursen.

”Ekspertkunnskapen” som Smith (2006: 11-12) refererer til underbygges av Byantikvarens argumentasjon når det i empirien fremkommer at de i størst mulig grad forsøker å engasjere seg i det de oppfatter har høyest verdi. Byantikvaren påpeker samtidig at de er opptatt av dialog med lokalsamfunnene, som vår informant gir uttrykk for:

Vi kjemper også for de andre, men vi ser at det kan være ting fra nyere tid som kan være vanskeligere å kommunisere til folk flest, og vi vet det ikke finnes noe lokal interesse (Informant F, 10.09.19).

Således hender det at de tar en strategisk vurdering når de ser at noe kan ha verneverdi, men samtidig som de ser at de ikke vil kunne klare å få gjennomslag for det. Byantikvaren jobber mye med legitimering i befolkningen, så folk skjønner hvorfor de skal verne noe, og sier de har en grunnleggende demokratisk oppgave som ikke handler om å ta vare på stygt eller pent, men å ta vare på viktige utviklingstrekk. Det er representativiteten og det å få med bredden i byutviklingen som er deres anliggende.

Skille mellom vern og transformasjon

Byantikvaren er imot utbygging av boligårn på Fiskars Redskapsfabrikk og står her sammen med og har fått støtte av Riksantikvaren som også er en del av den autorative diskursen. Byantikvaren forteller at de nok er litt annerledes innrettet enn hva de er i for eksempel Trondheim hvor de opererer med tre typer vernekategorier, hvor den tredje tåler mer transformasjon. De mener det ikke er så lurt, og at man skal skille mellom det som handler om vern og det som er utvikling og transformasjon. Utbygger og plan-og bygningsetatens prosjektforslag for Redskapsfabrikken er dermed ikke god ny bruk i følge Byantikvaren når det går på bekostning av kulturminneverdier.

Informanten fra byantikvaren mener de har grader av bevaring, men når det med utbyggers forslag blir så lite igjen som i dette tilfellet for Redskapsfabrikken, at hoveddelen av kulturminnekvalitetene er gått tapt, da snakker de om *historiske sitater*. Informanten trekker fram eksempelet Elbphilharmonie i Hamburg, og kaller det ”*En svær kladeis, som er et referanseverk i forhold til onfill.*”. ”*Hvis man ser på hva som er igjen her, er det rett og slett bare muren, det er ingenting annet. Det er i prinsippet et nybygg med litt pynt. Det er det vi mener er historiske*

sitater” (Informant F, 10.09.19). I følge informanten kan man godt gjøre det, når bygget slik som Elbphilharmonie ikke har spesielt høye verneverdier, og stedet tåler det.

(...) vi skal altså ikke bruke det som er formelt vernet, som er en veldig liten del av bygningsmassen. Når det står at det enten er fredet eller regulert til bevaring, mener vi det ikke skal brukes til å eksperimentere med. Og hvor vi skal sitte igjen med historiske sitater (Informant F, 10.09.19).

Byantikvaren uttrykker også at andregangstransformasjon er en utfordring. Med dette mener informanten at dersom man tillater en endring, går det gjerne 10-15 år før det kommer et nytt ønske om transformasjon, og at til slutt vil bygget bli ugjenkjennelig. *”Når spørsmålet er ville vi regulert det til bevaring i dag og svaret blir nei, da har vi jo egentlig tapt alle sammen”* (Informant F, 10.09.19).

Når det kommer til Guneristårnet hadde byantikvaren sett at det hadde en verdi som et stedstypisk anlegg og kulturhistorisk verdi som kjøpesenter i byen, men at det var vanskelig å regulere til bevaring med tradisjonelle vernebestemmelser. I tillegg er en del av bygningsmassen fra etterkrigstiden bygget med materialer som ikke er det informanten kaller bærekraftige i et langt perspektiv. Byggets materialitet ble da vurdert til ikke å ha en verdi som var verdt å bevare. De tok en strategisk vurdering, hvor fokuset heller ble å sikre den øvrige bevaringsverdige bebyggelsen i kvartalet framfor å kjempe om tårnet. Dette gjorde byantikvaren mer innstilt på endring av selve tårnet som en verdi ved transformasjon og kandidat for en mulig grønn liste.

Samtidig gjør det at flere ser på dette som positivt å ta vare på, at de kan gå inn for å verne denne typen arkitektur. Byantikvaren uttrykker dette selv og sier:

(...) denne saken med et så vidt tydelig engasjement fra publikum og Rådet for byarkitektur vil gjøre det enklere for Byantikvaren å gå for vern av modernismens bygninger i fremtiden (Informant F, 10.09.19).

På denne måten kan vi se at de opponerende diskursene påvirker den autorative diskursen om hva som ansees som kulturminneverdi.

Vern handler om å bevare bygningens integritet

Når det kommer til hva vern innebærer er bygningens integritet helt vesentlig innenfor den autorative diskursen. Er det et prosjekt som ikke respekterer bygningens integritet, er det et dårlig prosjekt ifølge informanten fra Byantikvaren. Ellers kan man gjøre som man ønsker i transformasjonsprosjekter, men budskapet er at man ikke skal gjøre det med de vernede objektene. Vernede objekter representerer en helhet, og *onfill* i sammenheng med verneverdier kan bli vanskelig med tanke på fundamentering.

Riksantikvaren påpeker også dette med bygningens integritet som et viktig moment i forbindelse med Redskapsfabrikken. Dette kommer frem som et argument fra innsigelsen mot utbyggers og plan- og bygningsetatens planforslag: ”... det å legge til rette for ny bruk veies opp mot bygningens kulturhistoriske interesse og *integritet*, og ny bruk må skje på bygningens premisser slik at både ny bruk og reelt vern kan oppnås” (Tabell 3: Riksantikvaren 14.10.2019:3).

Informant fra Byantikvaren sier at *”bevaringsreguleringen for Redskapsfabrikken innebærer nødvendigvis ikke vern når plansjefen går i bresjen for at her skal de gjøre noe spenstig”* (Informant F, 10.09.19). Informanten påpeker at utbygger ofte ønsker det maksimale og se hva de kan klare å få med de andre aktørene på.

Informanten refererer til Goethe som sier at arkitektur er som frossen musikk. *”Det handler om å være sensitiv, de som er tonedøve er kanskje ikke de som skal styre norsk musikkliv”* (Informant F, 10.09.19). For informanten handler det om visuell sensitivitet, og det er når proporsjoner forrykkes at det ofte går galt. De har et ideal, og det er at de ikke ønsker for store volumer og for sterke brudd. Der er de tro mot sine idealer, og går for en menneskelig byutvikling på menneskenes premisser ifølge informanten.

Vern handler altså om å bevare bygningens integritet innenfor den autorative diskursen. Når man sitter igjen med det byantikvaren referer til som historiske sitater, overskrives tålegrensen ut ifra deres definerte verdi. Bevaring av bygningens integritet kan også se ut til å henge sammen med det å bevare bygningens *autentisitet*. Autentisitet er en del av kulturminneverdien, og dersom et utbyggingsprosjekt forringer dette går dette på bygningens integritet.

5.3.2 Opponerende diskurser påvirker kulturminneverdien

Som nevnt tidligere utfordres denne ekspertkunnskapen av hva som utgjør kulturminneverdi av endringer i samfunnet og opponerende diskurser. I tilfellet med Redskapsfabrikken, synes diskursen å trekke sin autoritet og bli definert av de profesjonelle såkalte ekspertene, men utfordres av opponerende diskurser med ulik forståelse av kulturminnets verdi hos utbygger og plan-og bygningsetaten. I tilfellet med Guneriustårnet derimot lanseres kulturminneverdien gjennom en opponerende diskurs, hvor det var Rådet for byarkitektur som første gang tok til ordet om vern. Videre skal jeg diskutere hvordan de opponerende diskursene har fått betydning for kulturminneverdien.

Vern og verdi innenfor plandiskursen

Planmyndighetene vurderer i Redskapsfabrikkens tilfelle at bygget utgjør en høyere verdi for stedet ved transformasjon. Verdien av å bevare bygget som helhet slik det ønskes innenfor den autoritative diskursen blir derfor lav. Etter intervju med informant fra Plan-og bygningsetaten, kan vi se at dette henger sammen med ideen om at endring er en del av arkitekturen, og man må erkjenne at det er dynamikk i arkitekturens utvikling og bygningsvernet.

Endring er arkitekturens essens

Eksempler på dette er når tidligere byplansjef argumenterer for at en bevaringsregulering ikke nødvendigvis betyr at det ikke kan gjøres endringer. Informanten viser til Hans Jacob Hansteen som en gang viste et bilde av et lite rødt hus som hadde vinduer fra helt ulike tidsepoker, og sa: dette er arkitekturens essens, at arkitekturen og den bygde byen alltid forandrer seg. Dette er en grunnholdning informanten har hatt tiden etter det. Informanten viser også til at dette henger sammen med Aldo Rossis realistiske byanalyse. Med dette mener informanten det å lese stedets struktur, egenskaper og se hva som er verdier, men også tillate seg å utfordre de rammene på en måte som gir merverdi til stedet. Det er samtidig klart for informanten at det er noen objekter som er så verdifulle at du skal konservere dem, men endring er en integrert del av arkitekturen og arkitekturhistorien.

”Det er noe med å erkjenne dynamikken i arkitekturens utvikling og dermed også bygningsvernet” (informant C, 11.09.19).

Informanten opplever at ved tilfellet for Redskapsfabrikken at bevaringsreguleringen har vært Byantikvarens, og kanskje også Riksantikvarens, hovedbegrunnelse for deres sterke motstand. Det prinsipielle spørsmålet om det er greit å omregulere en bevaringsregulert bygning mer liberalt i ettertid, har i følge informanten vært et meget viktig premiss for hele prosessen for Redskapsfabrikken.

Informanten uttrykker at når kulturminnevernet også utvides til å gjelde ressursbruk, så må Byantikvaren og Riksantikvaren også utvikle en utvidet holdning til byggverks endringsgrad. Dette opplever informanten at Riksantikvaren Hanna Geiran er åpen for, men samtidig at lite av det som gjengis fra kulturminnevernsiden gjenspeiler dette.

Fremtidsrettet bevaring

Oppfatningen av at vernet ikke innebærer at kulturminneverdier er låst for utvikling, ser vi i planmyndighetenes argumentasjon for at bygging av boligårn på Redskapsfabrikken er en mer fremtidsrettet form for bevaring. De erkjenner at det er viktig å ta vare på kulturminnene som er i byen, og at de fortsatt tar vare på Redskapsfabrikken og sikrer bevaring gjennom reguleringsbestemmelsene.

For Plan-og bygningsetaten har de fokusert på å bevare hovedstrukturen, selve bygget, fasadene, yttervegger, tverrvegger, takkonstruksjoner og originale vinduer, slik at en kan oppleve bygget som det var og har vært utenfra og innenfra. Byggets midtskip med sine store innvendig volumer har vært viktig å ivareta. Tidligere byplansjef forteller også at de i plan-og bygningsetaten søkte å spesifisere i planprogrammet for Redskapsfabrikken de elementene som Byantikvaren opprinnelig hadde angitt som de viktigste elementene å ta vare på, som var en viktig vinkling i planprosessen for å vise byggets muligheter.

Informant fra plan-og bygningsetaten forteller at man med deres forslag *”får frem kulturminneopplevelsen i søndre del av bygget, og at man ikke forringer noe der”* (Informant A, 18.09.2019). De har vurdert at når man legger tårnene i nordre del av bygningene, gjør det at fasaden i sør hovedsakelig blir bevart, hvor det i følge dem er denne fasaden som har høyest

kulturminneverdi. Det å legge boligene i nordre del, gjør at hvis man står fremfor bygget ser det ikke ut som de stikker opp av bygningen. For det kan se ut som de er bak bygningen. Så det er det visuelle som gjør at det er et godt grep å legge det i nordre del istedenfor å ha bygg foran i søndre del i følge informanten fra plan- og bygningsetaten.

Verdi i å legge til noe

Tidligere byplansjef er i utgangspunktet for utbyggingsprosjektet for Redskapsfabrikken, hvor opprustning av området selges inn som en del av prosjektet. Informanten mener de har spennende ideer rundt selve det eksisterende bygget som felles møteplass og tilbud til nærmiljøet som informanten tror *"vil slå sterkt an"*. Hvis det blir innsigelser fra Byantikvaren, tror informanten kanskje at Riksantikvaren vil ha et annet syn enn Byantikvaren. Informanten tenker at Hanna Geiran (Riksantikvaren) er arkitekt, og at hun vil se muligheter.

Det som antikvarene her kaller transformasjon, mener informanten er helt feil ord og at det heller kalles *omforming og gjenbruk*. Informanten fra plan - og bygningsetaten tror en av hovedgrunnene til at Byantikvaren har gått imot det dette prosjektet går ut på, er at de mener at bevaringsregulerte bygg aldri skal omreguleres. At det ikke skal være lov å endre på det som er juridisk bundet opp som spesialområder eller hensynssoner. For når det er gjort en gang, så har man tatt stilling til det. Men informanten sier det også går på det byfilosofiske, og spør seg *"Har det aldri vært sånn at verdifulle bygg som man har sett er bevaringsverdig kan endres?"* (informant C, 11.09.2019). Informanten trekker frem domkirkeruinen på Hamar hvor det kommer nye situasjoner og man tillater nye addisjoner. Informanten mener derfor at man skal kunne legge til noe, dog ikke 16 etasjer som utbygger for Redskapsfabrikken først foreslo, det blir for kraftig.

Tidligere byplansjef mener videre at de permanente tiltakene og landskapstrekk som elver og jernbanelinjer, tomtestruktur og bebyggelsesstruktur er de viktigste kjennetegnene i byen. Med dette mener informanten at en kan skifte ut bygg på en tomt, å være helt respektfull selv om du gir de nye byggene en moderne utforming. Man behøver ikke kopiere det som har vært, men ha respekt for selve strukturen. Informanten mener det har vært mye fokus på enkeltobjekter, og at man må bevege seg mot et områdefokus i byutviklingen. Med dette mener informanten et fokus på de dominerende byrommene, gatene og bebyggelsesstrukturen samlet sett.

Planmyndighetene fremmer her en storyline om kulturminner som ressurs i kompakt byutvikling. Denne vurderingen i tilfellet for Redskapsfabrikken utfordrer også den autorative diskursen som en opponerende diskurs. Samtidig står den autorative diskursen støtt i sin vurdering, og lar seg ikke påvirke. Planmyndighetene deler her i større grad sin forståelse av verdi med utbygger.

Vern og verdi for utbygger

Forståelsen av byggets verdi for utbygger innebærer at utbyggingsprosjektet må gi en økonomisk merverdi for å kunne gjennomføres. I tilfellet for Gunerius velger utbygger selv å videreføre bygget etter dets verdi ble lansert gjennom Rådet for byarkitektur. Det som er avgjørende, som tidligere nevnt, blir da at utbygger selv ser verdien av vern. En annen viktig faktor i tilfellet for Gunerius, er at det økonomisk ikke er stor forskjell på om de bevarer eller bygger nytt, da de ikke hadde fått mulighet til å bygge stort høyere som det kom fram i empirien.

Når det kommer til Redskapsfabrikken påpeker utbygger at fabrikken ikke har noen økonomisk verdi, og argumenterer for sitt forslag med at uten boligårnene er det ingen økonomi i prosjektet.

”Sånn rent økonomisk hadde det rimeligste vært å revet alt. Det er egentlig bare merkostnader med den bygningen” (informant D, 12.09.2019).

I et slikt gammelt bygg er det utfordringer knyttet til særlig isolasjon og vedlikehold, som gir store merkostnader for utbygger. På en annen side forteller informanten fra Redskapsfabrikken at bygget vil ha en stor verdi opplevelsesmessig. Det gir noe helt annet enn om de hadde bygget helt nytt.

”Det vil jo skape en helt annen opplevelse og gå inn i et bygg som fremstår som et historisk bygg” (informant D, 12.09.2019).

De har blant annet sett på muligheter for å lage en svømme og treningshall, som de har hentet inspirasjon fra prosjekter andre steder i Europa hvor de har gjort lignende. Informanten viser blant annet til Elbphilharmonie fra Hamburg, og kaller det *”dritkult!”*. Denne formen for bevaring var derimot Byantikvaren kritisk til kalte for historiske sitater. Dette illustrerer at det er en tydelig ulik verdiforståelse. Informanten på sin side legitimerer denne formen for bevaring med å vise til flere eksempler hvor man gjør slikt rundt om i verden, og har inntrykk av at plan- og bygningsetaten er interessert i at de får til gode slike prosjekter i Oslo, og at de får til vern på en positiv måte.

5.3.3 Aktørenes roller

Aktørenes synspunkter speiler også deres rolle i prosessen. Det er i Byantikvarens mandat å ivareta kulturminneinteressene. For utbygger er det naturlig at de må tenke på økonomi når de skal investere store summer i utbyggingsprosjekter. Plan-og bygningsetaten har en veiledende rolle i å jobbe etter de politiske ønsker og føringer, og må forholde seg til lovverket som setter rammer for deres handlingsrom.

Innenfor den autorative diskursen, blir det å bevare Redskapsfabrikken viktig når det er snakk om noe som fra deres side er definert til å ha en høy verdi og som de da kjemper hardt for å bevare. I tilfellet for Redskapsfabrikken fremmer Plan-og bygningsetaten og utbygger samme storyline, hvor kulturarv blir sett på som en ressurs i planleggingen som en god måte å balansere vern og utvikling. De går sammen i det siste planforslaget i et konkret samarbeid hvor de ønsker å gå sammen om et forent forslag. Det at plan-og bygningsetaten er enig med utbygger om at bygget tåler et slikt arkitektonisk konsept, som er i kontrast mot Byantikvarens forslag, gjør at de får en sterk posisjon i definisjonen av byggets verdi.

Byantikvaren stod i utgangspunktet alene om deres definisjon på hva som utgjorde kulturminneverdien i tilfellet for Redskapsfabrikken. Dette endret seg da Riksantikvaren ble engasjert da de fremmet innsigelse, hvor de støttet byantikvarens syn på verdi. Riksantikvaren og Byantikvaren stod da sammen om en storyline basert på byggets historiske verdi og autentisitet. Det blir da videre opp til politikerne å avgjøre hvilket forslag som vinner frem. På tross av den nasjonale verdien fremmet av kulturminnemyndighetene, er det som informanten fra Byantikvaren nevnte, ikke sikkert de når igjennom. Grunnen til dette er at det slik som informanten oppfatter, en høy utbyggingsiver politisk hvor fokus på knutepunktsfortetting veier svært tungt.

Delkonklusjon: kulturminner er et dynamisk begrep

For å finne ut hvordan kulturminner defineres gjennom en autorativ og oppopperende diskurser, har jeg tatt utgangspunkt i forståelsen av kulturminneverdi innenfor kulturminnediskursen og diskutert videre hva dette innebærer for de aktuelle aktørene.

Lanseringen av verneverdi gjennom den oppopperende diskursen, påvirket i tilfellet for Gunerius utbyggers vurdering av tårnet som kulturminne. Gjennom den oppopperende diskursen fremkom det med dette synspunkter på at bygget hadde en verdi ved bevaring både arkitektonisk og for mange Osloboere. Den oppopperende diskursen påvirket dermed hva som ble regnet som kulturminneverdi for Gunerius tårnet. Aksepten for å bevare går da på at utbygger ønsker å gjøre noe positivt, forutsatt at det er økonomisk gjennomførbart. Slik som byantikvaren nevner, gjør det at flere ser på dette som positivt å ta vare på, at de kan gå inn for å verne denne typen arkitektur. På denne måten kan vi se at de oppopperende diskursene påvirker den autorative diskursen om hva som ansees som kulturminneverdi.

I tilfellet for Redskapsfabrikken utfordrer de oppopperende diskursene den autorative tydelig definerte verdien, men kulturminnemyndighetene er fremdeles klar i deres vurdering av byggets verdi. Det er en vesentlig forskjell i hva de ulike aktørene mener det å ”bevare bygget” som kulturminne innebærer. Samtidig bidrar diskursen om kompakt byutvikling til å legitimere både utbyggers og plan- og bygningsetaten verdivurderinger, eller i alle fall konsekvensene av den. Kulturminneverdi defineres hovedsakelig gjennom den autorative diskursen, men diskursen påvirkes også av oppopperende diskurser. Både gjennom å utfordre en definert bevaringsverdi som i Redskapsfabrikken tilfelle, men også ved å fremme en ny bevaringsverdi som ved Gunerius tårnets tilfelle.

De empiriske funnene viser at kulturminneverdien derav er et dynamisk begrep hvor vi i dette tilfellet har sett på hvordan det forhandles mellom utbygger, kulturminnemyndighetene og plan og bygningsetaten. Casene viser også at den autorative diskursen legger klare føringer og er kanskje særlig viktig under press på fortetting og kulturminneverdier.

Kapittel 6 - Konklusjon

6.1 Oppsummering og konklusjon

Oppgavens hovedproblemstilling er hvordan kulturminner tillegges verdi av ulike sentrale aktører i byutvikling, og hva denne verdien betyr i diskursen om kompakt byutvikling. Jeg begynte oppgaven med å adressere utfordringen kulturminner står ovenfor i møtet med kompakt byutvikling, ettersom det i følge Skrede har fått en svak posisjon i diskursen om bærekraft.

Mitt formål var å bidra til å skape en bredere og dypere forståelse av hva kulturminner er og hvordan diskurser bygger og konstruerer en forståelse av kulturminner i byutvikling. Med dette ønsket jeg å bidra til en bedre kobling mellom kulturminner og bærekraftig utvikling, en utvikling som tar med seg historien som en kvalitet i den kompakte byen, og forstå bedre hvorfor slike interessekonflikter oppstår.

I analysen valgte jeg å tilnærme meg hovedproblemstillingen gjennom underspørsmålene. I lys av oppgavens teoretiske rammeverk om diskursanalyse, mener jeg at svaret på underspørsmålene i stor grad vil belyse oppgavens hovedproblemstilling.

Det første underspørsmålet tok for seg *på hvilken måte plassering av kollektivknutepunkt legger føringer for verdsettingen av kulturminner*. Det jeg fant ut gjennom denne analysen var at planprosessene for Fiskars Redskapsfabrikk og Gunerustårnet, viser hvordan kompakt byutvikling veier tungt i vurderingen hvor kulturminneverdier er involvert. Kollektivknutepunkt legger føringer for en høy utnyttelse som kan komme til å svekke verdsettingen av kulturminner til fordel for bolig og næringsutvikling.

Det andre underspørsmålet tok for seg *hvordan defineres kulturminneverdi gjennom autorativ og opponerende diskurser*. Det vi fant ut gjennom den andre analysen var at kulturminneverdi defineres hovedsakelig gjennom den autorative diskursen, men også påvirkes av opponerende diskurser. Både gjennom å utfordre en definert bevaringsverdi som i tilfellet ved Redskapsfabrikken, men også ved å fremme en ny bevaringsverdi som i tilfellet ved Gunerustårnet. Dette illustrerer hvordan kulturminneverdi er et dynamisk begrep og hvordan de ulike aktørene verdsetter dem ulikt. Casene viser også at den autorative diskursen legger klare føringer for kulturminnevurderingen.

Fra empirien fremkommer det også at alle aktørene tillegger byggene verdi som kulturminne, og de ønsker alle ”å bevare” bygningene helt eller delvis når det gjelder både Redskapsfabrikken og Guneriustårnet. På tross av dette er det ulik forståelse hos de ulike aktørene når det kommer til hva de legger i denne kulturelle verdien. Dette får dermed en betydning for hvordan de posisjonerer seg i forhold til vern. Alle aktørene ser en historisk verdi, men det store spørsmålet er bevaring og grad av autentisitet knyttet til det materielle ved de to byggene. Autentisitet er en dimensjon som går gjennom alle sidene ved kulturminneverdien. Dermed kolliderer dette med høy grad av ombygging og endring, og endringspotensialet er dermed begrenset for bygninger med høy autentisitet slik som i tilfellet for Redskapsfabrikken. Dette samsvarer da med Hanssen og Aarsæther (2018) som sier at faren for å bruke kulturminner som ressurs i planleggingen er at det står i fare for å miste sin verdi.

Konklusjon

Hva angår oppgavens hovedproblemstilling, viser oppgaven at kulturminner tillegges verdi av ulike sentrale aktører i byutvikling på ulik måte. Studien viser helt klart at autorative føringer er viktig for verdsetting av kulturminner i diskursen om kompakt byutvikling.

Studien viser også at de autorative føringene påvirkes av opponerende diskurser, som i tilfellet med Guneriustårnet. Engasjementet utenfra rundt byggets arkitektoniske verdi gjør at Byantikvaren senere kan gå inn for vern av denne typen arkitektur fra etterkrigstiden.

Kompakt byutvikling får også en sterk betydning og utfordrer det autorative vernet. På tross av at noe er regulert til vern, viser oppgaven at det ved knutepunkt kan oppstå en verdikonflikt når det er snakk om kulturminneverdier i møte med høye verdier ved utvikling. Kompakt byutvikling legitimerer da en transformasjon som kan utgjøre en potensiell trussel for kulturminneverdier, ettersom det er større økonomisk verdi ved høyere utnyttelse som i dette tilfellet er gjennom *onfill*.

Ved kollektivknutepunkt er presset og utnyttelsen størst, og det er da i større grad opp til utbygger å se en verdi i å bevare bygget. Samtidig viser de to casene at kulturminner har en verdi i byutvikling. Verdi er konstruert, og jeg viser hvordan verdien konstrueres og hvor dynamisk denne prosessen er. Det er ikke bare én verdi som bestemmer hvor viktig en bygning er som et kulturminne, og om den skal bevares eller rives. Oppgaven viser at det er en dynamisk prosess

som foregår og hele tiden trekker begrepet i ulike retninger. Det er ikke bare en forståelse for verdien av et kulturminne, men vektlegging av ulike elementer særlig autentisitet versus transformasjon. Et funn er også at når det gjelder Gunerius må bygningsvernet prioritere det som for dem er de viktigste kulturminneverdiene.

I et overordnet perspektiv viser oppgaven dynamikken og kompleksiteten i byutvikling. Hvordan kulturminnevern handler om å velge ut, og at hva som utgjør en verdi er relativt. Verdiskapning er komplekst, og det er flere aktører som kjemper om *sannheten*, som de to ulike casene viser. Bruk av diskursanalyse har vært en god tilnærming ved at det har bidratt til å avdekke at det handler om ulike verdibegreper, og ulik vektlegging av de ulike verdiene som inngår i verdsetting av kulturminner.

Avsluttende refleksjoner og bidrag

Jeg har vist at når det kommer til kulturminner i byutvikling, er det ulike aktører som bidrar i å definere verdier, og på denne måten er oppgaven et bidrag til debatten rundt kulturminner i byutvikling og bærekraftig by.

Jeg beskriver verdiskapning som en dynamisk prosess mellom ulike aktører, som er mitt bidrag. Jeg kartlegger de ulike verdiforståelsene i diskursen om kulturminner og hvordan de bidrar i verdsetting av kulturminner i byutvikling.

Mitt bidrag til forskningen på kulturminner i by er at oppgaven viser konstruksjonen av verdi og verdiskapning i praksis da det i byutvikling er ulike diskurser som kjemper om ulike verdsettinger av historiske bygninger.

Videre er mitt vitenskapelige bidrag hvordan diskurs kan brukes for å synliggjøre denne dynamikken mellom ulike aktører i ulike caser. Mitt praktiske bidrag til de som jobber med planlegging er forståelsen av hvor viktig verdiskapningen er ut ifra ulik kontekst.

Et annet bidrag er at oppgaven viser hvordan denne tilnærmingen er en måte å forstå store, dynamiske og relative begreper innenfor planlegging. Andre slike store begreper er for eksempel ”bærekraftig”, ”det grønne” og ”offentlig rom”. Disse påvirkes og defineres fra ulike aktører, og hva og hvem som står bak kan være interessant å se på for å forstå samfunnsmessige prosesser bedre.

Gitt dagens og fremtidens press på byutvikling, kan man stille seg spørsmålet om i hvilken grad kulturminnenes rolle skal være en ressurs i byutviklingen. Som vist gjennom oppgaven handler kulturminnevernet om å velge ut og sikre verdier for fremtidige generasjoner. Samtidig viser oppgaven at kompakt byutvikling kan representere en trussel for autenticiteten av kulturminner, og at kulturminnemyndighetene og den autorative diskursen har en fortsatt viktig posisjon i definisjonen av hva som utgjør kulturminneverdi. Dette viser viktigheten av kulturminnevernets stemme og rolle i byutvikling, særlig i en situasjon med kompakt byutvikling slik at de ulike partene kan komme til gode løsninger som er bærekraftig både miljømessig, økonomisk, sosialt og *kulturelt*.

6.2 Forslag til videre forskning

Forslag til videre forskning er å studere flere caser med ulike utfall og analysere andre viktige diskurser som kan spille en viktig rolle i verdsetting av kulturminner i byutvikling, men som jeg ikke har tatt med. For eksempel inkludere *non-experts* for å se på hva befolkningen tenker i vurderingen av hva kulturminneverdi er. Dette kan forskes videre på for å enda bedre forstå hvilke diskurser som er der og hvor viktige de er.

I løpet av datainnsamlingen har flere informanter nevnt at de er bekymret for en Grønn liste som er i startfasen. Denne listen er ment å være en liste over bygg hvor det kan gjøres større tiltak enn tradisjonelle verneobjekter. Flere av informantene er både spent og bekymret for hvordan dette skal fungere i praksis. Det kunne vært interessant med en studie av hvordan en slik liste definerer verdien av bygg og hvordan man skal få til en vridning mot å både ivareta kulturminner for deres historiske verdi og betydning, men også andre bygg som har en mer miljømessig verdi å bevare og hvordan man skal skille mellom dette.

En annen informant fra utbygger nevnte også hvordan en kan vurdere nærhet til kulturminner i plansaker. Når man driver med utvikling og transformasjon av bebyggelse i nærhet til kulturminneverdier, dukker spørsmålet om hvordan man vurderer denne nærheten og hva som tillates ved å se på ulike utbyggingsprosjekter. Det kunne vært interessant å også se på denne dimensjonen av kulturminner som også hvordan det håndteres i planleggingen.

Kapittel 7 - Litteraturliste

- Bratberg, Ø. 2017. *Tekstanalyse for samfunnsvitere*, Oslo, Cappelen Damm.
- Byrådet I Oslo. 2019. *Plattform for byrådssamarbeid mellom Arbeiderpartiet, Miljøpartiet de Grønne og Sosialistisk Venstreparti i Oslo 2019-2023* [Online]. Mangelsgården, Oslo: Oslo Kommune. Tilgjengelig fra: [https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13346154-1573659611/Tjenester og tilbud/Politikk og administrasjon/Politikk/Byrådet/Oslos%20byråds%20serklæring%202019-2023.pdf](https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13346154-1573659611/Tjenester_og_tilbud/Politikk_og_administrasjon/Politikk/Byrådet/Oslos%20byråds%20serklæring%202019-2023.pdf) [Lest 30.10.2019 2019].
- Børrud, E. 2014. Kulturarv som ressurs i en fortetningsstrategi. *Nordic Journal of Architectural Research*, 26, 113-137.
- Børrud, E., Nyseth, T. & Winge, N. K. 2018. Kulturminner i Lov og praksis. I: HANSEN, G. S. & AARSÆTHER, N. (red.) *Plan- og bygningsloven 2008: en lov for vår tid?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Christensen, A. L. 2011. *Kunsten å bevare*, Oslo, Pax Forlag A/S.
- Fairclough, G., Harrison, R., Jameson, J. H. & Schofield, J. 2008. *The heritage reader*, Routledge.
- Geiran, H. 2019. *Kulturminner må inn i klimaregnskapet* [Online]. Morgenbladet. Tilgjengelig fra: <https://morgenbladet.no/ideer/2019/03/kulturminner-ma-inn-i-klimaregnskapet> [Lest 14.11 2019].
- Gunerius, u.å. *Historien om Gunerius* [Online]. Thon Gruppen. Tilgjengelig fra: <https://gunerius.no/artikler/historien-om-gunerius/> [Lest 14. November 2019].
- Hajer, M. A. 2004. Coalitions, Practices, and Meaning in Environmental Politics: From Acid rain to BSE. *Discourse Theory in European Politics - Identity, Policy and Governance*, 2004.
- Hanssen, G. S., Hofstad, H. & Saglie, I.-L. 2015a. *Kompakt byutvikling*, Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Hanssen, G. S., Hofstad, H., Saglie, I.-L., Næss, P. & Røe, P. G. 2015b. Hvorfor studere den kompakte byen? I: HANSEN, G. S., HOFSTAD, H. & SAGLIE, I.-L. (red.) *Kompakt byutvikling-muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hanssen, G. S. & Aarsæther, N. 2018. *Plan- og bygningsloven 2008 : en lov for vår tid?*, Oslo, Universitetsforlaget.
- Holm, A. 2016. Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen, NIBR-rapport 2016:7. Oslo.
- Jørgensen, M. W. & Philips, L. 2002. *Discourse analysis as theory and method*, London, United Kingdom, SAGE publications Ltd.

- Klette, E. T. 2017. *Thon vil rive Gunerius: Planlegger giganthotell med kjøpesenter midt i Oslo sentrum* [Online]. <https://www.aftenposten.no/osloby/i/55pQK/thon-vil-rive-gunerius-planlegger-giganthotell-med-koepesenter-midt-i-oslo-sentrum>. [Lest 11.10 2019].
- Klima- Og Miljødepartementet. 2018. *Kulturminne og kulturminnemiljø* [Online]. Regjeringen.no. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/kulturminner-og-kulturmiljo/innsiktsartikler-kulturminner/kulturminne-og-kulturmiljo/id2076487/> [Lest 28.01 2020].
- Kolen, J. 2006. Rejuvenation of the heritage. *SCAPE*, 2, 50-53.
- Kommunal Og Moderniseringsdepartementet. 2019. *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023* [Online]. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cc2c53c65af24b8ea560c0156d885703/nasjonal-e-forventninger-2019-bm.pdf> [Lest 14.11 2019].
- Kraft, I. B. 2019. *Få steder har mangelen på politisk ledelse i byutviklingen vært så tydelig som i Nydalen* [Online]. Dagsavisen.no: Dagsavisen. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/debatt/fa-steder-har-mangelen-pa-politisk-ledelse-i-byutviklingen-vert-sa-tydelig-som-i-nydalen-1.1458874> [Lest 28.10 2019].
- Licciardi, G. & Amirtahmasebi, R. 2012. *The economics of uniqueness: investing in historic city cores and cultural heritage assets for sustainable development*, Washington DC, The World Bank.
- Meld. St. 16 (2004-2005). 2004-2005. *Leve med kulturminner* [Online]. Oslo: Klima- og miljødepartementet. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2004-2005-/id406291/?ch=1> [Lest 20.01.2020].
- Meld. St. 35 (2012-2013). *Framtid med fotfeste— Kulturminnepolitikken* [Online]. Miljøverndepartementet. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-35-20122013/id725021/?ch=1> [Lest 20.01.2020].
- Neumann, I. B. 2001. *Mening, materialitet, makt: en innføring i diskursanalyse*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Næss, P., Saglie, I.-L. & Thorén, K. H. 2015. *Ideen om den kompakte byen i norsk sammenheng. I: HANSEN, G. S., HOFSTAD, H. & SAGLIE, I.-L. (red.) Kompakt byutvikling- muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Omland, A., Berg, S. K., Mehren, A. & Eldal, J. C. 2007. *Kulturminneverdier i by mellom bevaring og byutvikling- Et kunnskapsgrunnlag*, NIKU Rapport 2007: 19. Oslo.
- Oslo Kommune. 2015. *Kommuneplan 2015- Oslo mot 2030* [Online]. Oslo: Oslo: Oslo Kommune. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1374702->

- [1486638329/Tjenester og tilbud/Politikk og administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Ny kommuneplan 2015/Kommuneplan 2015 del 2 justert 31.01.2017.pdf](#) [Lest 10.10 2019].
- Oslo Kommune. 2019. *Rådet for Byarkitektur* [Online]. <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/byutvikling/radet-for-byarkitektur/-gref>. [Lest 14.November 2019].
- Riesto, S. & Tietjen, A. 2018. Planning with heritage: A critical debate across landscape architecture practice and heritage theory. *Routledge Research Companion to Landscape Architecture*. Routledge.
- Ryen, A. 2002. *Det kvalitative intervjuet Fra vitenskapsteori til feltarbeid*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Skrede, J. 2019. Discourse analysis and non-representational theories in heritage studies: a non-reductionist take on their compatibility. *Journal of Cultural Geography*, 1-21.
- Skrede, J. & Berg, S. K. 2019. Cultural Heritage and Sustainable Development: The Case of Urban Densification. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 10, 83-102.
- Smith, L. 2006. *Uses of heritage*. London; New York: Routledge.
- Statistisk Sentralbyrå. 2019. *Boligmassen, 1. januar 2016* [Online]. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/statistikker/bygningsmasse/aar/2016-02-24-content> [Lest 18.01.2019].
- Thagaard, T. 2018. *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitative metoder*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Thornsby, D. 2012. Heritage Economics: A conceptual Framework. I: LICCIARDI, G. & AMIRTAHMASEBI, R. (red.) *The Economics of Uniqueness*. Washington DC: The World Bank.
- Tjora, A. 2012. *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*, Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Ulla, K. D. 2018. Redskapsfabrikkens besværlige liv. *Arkitektnytt 04.01.2018* <https://www.arkitektnytt.no/tema/new-entry-9>.
- Yin, R. K. 2014. *Case Study Research. Design and methods*, Thousand Oaks, California, Sage Publications Inc.

FIGURLISTE

Figur 1 Sentrale aktører 13

Figur 2 Lokalisering av caseområder i utsnitt fra Oslo kommune arealstrategi mot 2030. Kilde: Oslo Kommune, 2019. 36
Hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13322814-1556543176/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Vedtatt%20kommuneplan%202018/Kommuneplan%20Oslo%202018%20-%20Arealstrategi%20mot%202030.pdf>

Figur 3 Gunerustårnet sett fra Storgata. Kilde: Geir Rognlien Elgvin, 2018 37
Hentet fra: <https://www.vartoslo.no/guneriustar-nett-rehabiliteres-og-bli-et-ikon/>

Figur 4 Planområdet og Gunerustårnet i utsnitt fra kart av byantikvarens gule liste med markering av enkeltminner. Kilde: Byantikvaren i Oslo 38
Hentet fra: <http://riksantikvaren.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=545b8e996b6e4e1fbc65f69299a7167>

Figur 5 Illustrasjon av første prosjektillustrasjon "Femkløveret" Modell A 42/67 meter. Kilde: WHITE arkitekter, 2015 39
Hentet fra: <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2015066257&fileid=5527237>

Figur 6 Illustrasjon av første prosjektillustrasjon "Femkløveret- Modell B" 42 meter. Kilde: WHITE arkitekter, 2015 40
Hentet fra: <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2015066257&fileid=5527237>

Figur 7 Illustrasjon fra tidligere planforslag mai 2018. Kilde: WHITE arkitekter 42
Hentet fra:

<https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2017075632&fileid=7925981>

- Figur 8** *Illustrasjon av Guneriustårnet i nytt planforslag November 2019. Kilde: DARK arkitekter, 2019*..... 42
 Hentet fra:
<https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019150199&fileid=8756878>
- Figur 9** *Dagens situasjon av Fiskars Redskapsfabrikk (Nydalsveien 32b) sett fra sør-øst. Kilde: Avantor, 2019*..... 46
 Hentet fra: <https://avantor.no/2015/09/08/nydalsveien-32b/>
- Figur 10** *Planområdet for Nydalsveien 32b i utsnitt fra kart over byantikvarens gule liste med markering av enkeltminner. Kilde: Byantikvaren i Oslo.* 47
 Hentet fra:
<http://riksantikvaren.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=545b8e996b6e4e1fbc65f69299a7167>
- Figur 11** *Illustrasjon av fremtidig situasjon av Fiskars Redskapsfabrikk (Nydalsveien 32b) i planforslag til offentlig ettersyn 05.08.2019. Kilde: Saha arkitekter, 2019* 47
 Hentet fra: <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019089578&fileid=8600108>
- Figur 12** *Oversikt over de ulike planalternativene (Illustrasjon: Hentet fra planforslag for Nydalsveien 32B 05.08.2019)*..... 48
- Figur 13** *Autorativ og opponerende diskurser og kulturminneverdi* 62

TABELLISTE

Tabell 1 Oversikt over informanter	83
Tabell 2 Oversikt over case og reguleringsak de inngår i	83
Tabell 3 Oversikt over dokumenter fra dokumentanalyse	84

VEDLEGG

Vedlegg 1- Oversikt over datagrunnlag: case, informanter og dokumenter

Tabell 1 Oversikt over informanter

Informantens rolle	Antall intervju	Referansenavn i tekst	Dato intervju
Plan- og bygningsetaten avdeling områderegulering Oslo kommune	2 (en tilknyttet hvert av utbyggingsprosjektene)	Informant <i>A- Fiskars</i> <i>Redskapsfabrikk</i> <i>B- Guneriustårnet</i>	18.09.2019
Tidligere byplansjef Oslo kommune	1	<i>Informant C</i>	11.09.2019
Utbygger	2 (en tilknyttet hvert av utbyggingsprosjektene)	<i>Informant</i> <i>D- Fiskars</i> <i>Redskapsfabrikk</i> <i>E- Guneriustårnet</i>	<i>D- 12.09.2019</i> <i>E- 16.09.2019</i>
Byantikvaren i Oslo	1	<i>Informant F</i>	10.09.2019

Tabell 2 Oversikt over case og regulerings sak de inngår i

Case	Byggeår	Sak	Saksnummer	Sak mottatt
Guneriustårnet	1971	<i>Guneriuskvartalet</i> <i>(Brugata 6 - 14,</i> <i>Lybekkergata 2,</i> <i>Stenersgata 16 - 24,</i> <i>Storgata 32) -</i> <i>Planforslag -</i> <i>Forretning, hotell og</i> <i>bolig</i>	201507250 Regulerings sak	27.05.2015

Fiskars Redskapsfabrikk	1876	Nydalsveien 32 B - Boliger og næring - FutureBuilt	201617846 Regulerings sak	28.11.2016
------------------------------------	------	--	------------------------------	------------

Tabell 3 Oversikt over dokumenter fra dokumentanalyse

Forfatter	Sak	Dokument	Link
Avantor (2019, 18.november)	Nydalsveien 32B Saksnummer: 201507250	Forslagsstillers kommentarer til uttalelser ved offentlig ettersyn	Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019143003&fileid=8767222 Lest: 30.01.2020
Bystyret (2000, 18.oktober)	Nydalen S-3809	Reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for næringsutvikling - Vedtatt 18.10.2000,	Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/casedet.asp?caseno=199606123&rplan=1 Lest: 30.01.2020
Byantikvaren (2016, 08.desember)	Nydalsveien 32B Saksnummer: 201507250	Sak PBE-201617846 58/310 Nydalsveien 32b - endret regulering - uttalelse til bestilling av oppstartsmøte	Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2016162121&fileid=6793434 Lest: 30.01.2020

<p>Byantikvaren (2018, 16.september)</p>	<p>Gneriuskvartalet (Brugata 6 - 14, Lybekkergata 2, Stenersgata 16 - 24, Storgata 32) Saksnummer: 201507250</p>	<p>Uttalelse ved offentlig ettersyn</p>	<p>Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2018110072&fileid=8104168 Lest: 30.01.2020</p>
<p>Plan-og bygningsetaten (2017, 23. Mai)</p>	<p>Nydalsveien 32B Saksnummer: 201507250</p>	<p>Referat fra oppstartsmøte - Nydalsveien 32 B</p>	<p>Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2017047363&fileid=7191694 Lest: 30.01.2020</p>
<p>Plan- og bygningsetaten (2019, 05. August)a</p>	<p>Nydalsveien 32B Saksnummer: 201507250</p>	<p>Planforslag til offentlig ettersyn, Detaljregulering med konsekvensutredning</p>	<p>Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019089578&fileid=8557539 Lest: 30.01.2020</p>
<p>Plan-og bygningsetaten (2019, 18.november)b</p>	<p>Nydalsveien 32B Saksnummer: 201507250</p>	<p>Referat fra bemerkningsmøte</p>	<p>Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019143003&fileid=8733920 Lest: 30.01.2020</p>

<p>Riksantikvaren (2019, 14.oktober)</p>	<p>Nydalsveien 32B Saksnummer: 201507250</p>	<p>Innsigelse til reguleringsplan for Fiskars Redskapsfabrikk fra Riksantikvaren</p>	<p>Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019138698&fileid=8719259 Lest: 30.01.2020</p>
<p>WHITE arkitekter (2015, 22.mai)</p>	<p>Guneriuskvartalet (Brugata 6 - 14, Lybekkergata 2, Stenersgata 16 - 24, Storgata 32) Saksnummer: 201507250</p>	<p>Presentasjon av prosjekt til bestilling av oppstartsmøte - Gunerius Dokumentnr: 1</p>	<p>Hentet fra: https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2015066257&fileid=5527237 Lest: 30.01.2020</p>

Vedlegg 2- Intervjuguide offentlig aktør

Introduksjon:

1. Presentasjon av forskningsprosjektet:
 - a. Tema/problemstilling
 - b. Hvordan materialet skal brukes (anonymitet, direkte sitater, gjennomlesing)
2. Case: Fiskars Redskapsfabrikk i Nydalen 32B og Gunerustårnet i Storgata

Innledning:

3. Kan du fortelle mer om din stilling/rolle i utbyggingsprosjektet?
4. Kan du fortelle om din involvering/rolle/kjennskap til de to casene?
 - a. Gunerius
 - b. Fiskars

Prosess:

5. Kan du fortelle om prosessen rundt prosjektet/prosjektene, og hva som er status for prosjektet i dag?

CASE: Fiskars Redskapsfabrikk og Gunerustårnet:

6. Hva er/var deres ønske/retningslinjer for utviklingen av de ulike prosjektene?
 - a. Fiskars
 - b. Gunerustårnet
7. Hvordan vil du vurdere byggets verdi og kvaliteter?
 - c. Hvilke kvaliteter ønsker/ønsket dere skal videreføres? Og hva er/var mindre viktig?
 - i. (GUNERIUS): Hvorfor gikk utbygger bort fra planene om å rive?
8. Hvordan vil du vurdere byggets verdi for Oslo?
9. På hvilken måte påvirker vernevedtaket/ikke vernevedtak bygget, og deres handlingsrom som vernemyndighet?
 - d. Hva er avgjørende faktorer for ny bruk?
 - e. Ville utfallet blitt annerledes dersom det ikke var/ikke lå vern til grunn?
10. Hvordan vil du vurdere byggets tålegrense for endringer?
11. Hvordan kan man ivareta byggets integritet samtidig som man legger til rette for ny bruk?

12. Hvordan er eller har samarbeidet vært med utbygger og andre etater i dette prosjektet?
 - a. Hvordan blir/ble vernehensyn ivaretatt gjennom prosessen?
 - b. Har det skjedd endringer underveis?
 - c. Hva er de avgjørende faktorene for et godt resultat?

Kulturminner i byutvikling:

13. Hvilken plass/rolle/betydning har kulturminner og den eksisterende bebyggelsen i dagens byutvikling?
 - a. Er den viktig å ta vare på eller ikke?
 - b. Rives det for mye?
 - c. Hvorfor bygge nytt framfor å bevare og bevare og transformere?
14. Har politikken og diskursen endret seg om hva vi skal ta vare på?
15. Hvordan forholder dere dere til problemstillinger som dukker opp?
 - a. Hvilken rolle har dere her?
16. Hvilken verdi har den eksisterende bebyggelsen for byen?
17. Når det ikke foreligger vernevedtak, hvordan er prosessen og rutiner på å bevare/rive?
18. Hva er viktig for dere å ta hensyn til?
19. Går de kortsiktige gevinstene på bekostning av de langsiktige, og hva er drivere og hinder for en bærekraftig bruk av kulturminner i byutvikling?
20. Bør det være mer eller mindre vern?
21. Hva har vært de avgjørende faktorene i det som har vært gode prosjekter?

Avslutning:

22. Hvordan tror du Oslo vil se ut om 20 år? Hvor skal utviklingen skje, vil det gå på bekostning av kulturminner og den eksisterende bebyggelsen, og vil vi rive mer eller mindre?
23. Sluttkommentar?

Vedlegg 3 – Intervjuguide privat aktør

Introduksjon:

1. Presentasjon av forskningsprosjektet:
 - a. Tema/problemstilling
 - b. Hvordan materialet skal brukes (anonymitet, direkte sitater, gjennomlesing)
2. Case: Fiskars bygget i Nydalen 32B, Gunerustårnet

Innledning:

3. Kan du fortelle mer om din stilling/rolle/forhold til utbyggingsprosjektet?
4. Kan du fortelle om din involvering/rolle/kjennskap til de to casene?
 - a. Gunerius
 - b. Fiskars Redskapsfabrikk

Prosess:

5. Kan du fortelle om prosessen rundt prosjektet, og hva som er status på prosjektet for dag?

CASE: Fiskars Redskapsfabrikk og Gunerustårnet:

6. Hva er formålet med den planlagte utviklingen for bygget?
7. Hvilke kvaliteter ønsker dere å videreføre? Og hva er mindre viktig?
 - a. (GUNERIUS): Hvorfor valgte dere å gå bort fra planene om å rive?
8. På hvilken måte kan bygget tjene best for byen?
9. På hvilken måte påvirker vernevedtaket/ikke vernevedtak bygget og deres handlingsrom?
 - b. Hva er avgjørende faktorer for ny bruk?
10. Hvordan vil du vurdere byggets verdi og kvaliteter?
11. Hvordan vil du vurdere byggets tålegrense for endringer?
12. Hvordan kan man få til byggets integritet samtidig som man legger til rette for ny bruk?
13. Hvordan har/er samarbeidet med vernemyndighetene/utbygningsmyndighetene vært i dette prosjektet?
 - a. Hvordan blir/ble vernehensyn ivaretatt gjennom prosessen?
 - b. Har det skjedd endringer underveis?
 - c. Hva er de avgjørende faktorene for et godt resultat?

Kulturminner i byutvikling:

14. Hvilken plass/rolle/betydning har kulturminner og den eksisterende bebyggelsen i dagens byutvikling?
 - a. Er det viktig å ta vare på eller ikke?
 - b. Rives det for mye?
 - c. Hvorfor bygge nytt framfor å bevare og bevare og transformere?
15. Når det foreligger vernevedtak, hvordan forholder dere dere til det?
16. Når det ikke foreligger vernevedtak, hvordan er prosessen med å bevare/ rive?
17. Hva er viktig for dere å ta hensyn til?
18. Hvilken verdi har den eksisterende bebyggelsen?
19. På hvilken måte kan man legge til rette for ny bruk av den eksisterende bebyggelsen?
20. Bør det være mer eller mindre vern?
21. Hvordan opplever dere generelt samarbeidet/kommunikasjonen med vernemyndigheter?
22. Hva er deres erfaring med avgjørende faktorer for prosjekter med et godt resultat?
23. Hva er drivere og hinder for en bærekraftig bruk av kulturminner og den eksisterende bebyggelsen i dagens byutvikling?
24. Går de kortsiktige gevinstene på bekostning av de langsiktige?

Avslutning:

25. Hvordan tror du Oslo vil se ut om 20 år? Hvor skal utviklingen skje, vil det gå på bekostning av kulturminner og den eksisterende bebyggelse, og river vi mer eller mindre?
26. Sluttkommentar?

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway